

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

DİSİPLİNLERARASI KÜLTÜREL MİRAS YÖNETİMİ

ANABİLİM DALI

GELENEKSEL BİGA POMAK KADIN GİYİM KUŞAM

KÜLTÜRÜNÜN AKTARIMINDA KADIN ROLÜ VE

KÜRESELLEŞMENİN POMAK GİYİM KÜLTÜRÜNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELİKE YAZGAN

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. GÜLŞAH POLAT TURHAN

ÇANAKKALE – 2024

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

DİSİPLİNLERARASI KÜLTÜREL MİRAS YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**GELENEKSEL BİGA POMAK KADIN GİYİM KUŞAM
KÜLTÜRÜNÜN AKTARIMINDA KADIN ROLÜ VE
KÜRESELLEŞMENİN POMAK GİYİM KÜLTÜRÜNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELİKE YAZGAN

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. GÜLŞAH POLAT TURHAN

ÇANAKKALE – 2024

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Melike YAZGAN tarafından Doç. Dr. Gülşah POLAT TURHAN yönetiminde hazırlanan ve **08/10/2024** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Geleneksel Biga Pomak Kadın Giyim Kuşam Kültürünün Aktarımında Kadın Rolü ve Küreselleşmenin Pomak Giyim Kültürüne Etkisi**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Disiplinlerarası Kültürel Miras Yönetimi Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Doç. Dr. Gülşah POLAT TURHAN

.....

(Danışman)

Doç. Dr. Oğuz DİKER

.....

Dr. Öğr. Fahri DAĞI

.....

Tez No :10676915

Tez Savunma Tarihi : 08/10/2024

.....

Doç. Dr. Melis ULU DOĞRU

Enstitü Müdürü

../../20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

(İmza)

Melike YAZGAN

08/10/2024

TEŞEKKÜR

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Kültürel Miras Yönetimi Bölümü yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu araştırmanın ilham kaynağı, kök ailemin anne tarafımın Yunanistanın Drama Bölgesinden göç eden Pomak kültürüne ait olması bu kültürün kadim değerlerinin etkisinde kalmış olmam oluşturmaktadır. Yine çalışmaya ilham kaynağı olan Pomak kadın giyim kültürünü araştırdığımız esnada yapılan ön incelemelerde Biga bölgesinde halen varlığını sürdüren Pomak kültürünün geleneksel giyiminin günümüze kadar küreselleşmeye karşı duruşu ilham kaynağı olmuştur.

Gerek deneyimi gerek bilgi birikimiyle yüksek lisans eğitimim süresince her pes ettiğimde psikolojik ve deneyimsel desteği ile motive olmamı sağlayan akademik istikrarı ve başarısıyla, iradesini her zaman örnek aldığım sayın danışmanım sayın Doç. Dr. Gülşah Polat TURHAN'a değerli bölüm başkanımız Doç. Dr. Oğuz DİKER'e tüm katkı ve desteği ile, ön araştırmalarım esnasında bana kattı değerli bilgileri ile değerli öğretmenim Rıdvan YÜCE, araştırma süresinde en büyük katkıya sahip her zaman bıkmadan sorularımızı yanıtırsız bırakmayan ve tabiri caizse ev sahipliği yapan Biga Pomaklar Derneği Başkanı İrfan ÇINAR beyefendiye özellikle de bu kültüre mensup Pomak kadınlarının içten samimi bilgileri sebebiyle, çalışmam boyunca beni dinleyen, yanımda olan Prof. Dr. Mine ÇARDAK'a, değerli aileme, tüm sabrı ve teknik desteği, katkısıyla Sevcan MAHMUTOĞLU 'na ve yanımda olan herkese teşekkür ederim.

Melike YAZGAN

Çanakkale, Ekim 2024

ÖZET

GELENEKSEL BİGA POMAK KADIN GİYİM KUŞAM KÜLTÜRÜNÜN AKTARIMINDA KADIN ROLÜ VE KÜRESELLEŞMENİN POMAK GİYİM KÜLTÜRÜNE ETKİSİ

Melike YAZGAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Disiplinlerarası Kültürel Miras Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Gülşah POLAT TURHAN

08/10/2024, 70

Kültür, toplumların temel unsurlarını yansıtan bu unsurların bir taşıyıcısı olarak aktarılan her bir davranış ve olgular bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumların kültürel olguları küreselleşmenin etkisiyle şekillenmektedir. Kültürel olguların içinde geleneksel giyim kültürü kavramı da toplumun kimliğini, yansıtmada önemli bir simge olarak görülmektedir. Bu bağlamda, Biga ilçesine bağlı Biga Pomaklar Derneği ve günümüzde hala Pomak kültürünün izlerini taşıyan Işıkel köyü bu çalışmanın kapsamına alınmıştır. Bu nitel çalışmada Pomak kültürünün taşıyıcısı görevini üstlenen sembolik değerlerden biri olan geleneksel Pomak giyiminin günümüze kadar aktarımı sırasında küreselleşmeden nasıl etkilendiği, ne yönde değişikliğe uğradığı, nasıl saklanıp korunduğu ve nasıl aktarıldığı gibi konu başlıkları doğrultusunda analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Biga Pomaklar Derneği ve Işıkel köyünde ikamet eden toplam 11 kişi ile görüşme sağlanmış, görüşme yapılan kişilerden Pomak giyim kültürüne ilişkin Araştırma verileri için sahada kaynak kişiler ile görüşmeler yapılmış, giysiler araştırmacılar tarafından hazırlanan giysi analiz formlarına göre analiz edilmiş ve fotoğraflanmıştır. Her ne kadar günlük yaşantılarında geleneksel giysilerini kullanmasalar da atalarından öğrendikleri giysilerini günümüze kadar taşımayı başarmışlardır. Araştırma kültürel mirasın taşıyıcısı olan geleneksel Pomak giyiminin belgelenmesi ve nesillere doğru bir şekilde aktarılması açısından önem arz etmektedir. Küreselleşmenin etkisinden beklide en çok etkilenen kültürel yansıma öğelerinden geleneksel giyim kuşamın bu tek tipleşmeden kaçamadığı ve en çok etkilendiğinden bahsedebiliriz. Özellikle günümüzde popüler olanın,

modanın en büyük izlerinin giyim kuşam üzerindeki etkisini düşündüğümüzde Biga Pomak kadınlarının takdire değer çabalarının en önemli göstergesidir.

Anahtar Kelimeler: Pomak, Kùltür, Küreselleşme, Geleneksel Kadın Giyim Kuşam.

ABSTRACT

THE ROLE OF WOMEN IN THE TRANSMISSION OF TRADITIONAL BİGA POMAK WOMEN'S CLOTHING CULTURE AND THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON POMAK CLOTHING CULTURE

Melike YAZGAN

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Education

Interdisciplinary Cultural Heritage Management Department Master's Thesis

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Gülşah POLAT TURHAN

08/10/2024, 70

Culture appears as a whole of behaviors and facts that are transmitted as a carrier of these elements that reflect the basic elements of societies. The cultural facts of societies are shaped by the effect of globalization. Among the cultural facts, the concept of traditional clothing culture is also seen as an important symbol in reflecting the identity of the society. In this context, the Biga Pomaks Association affiliated to the Biga district and the Işıkelı village, which still bears traces of Pomak culture today, were included in the scope of this study. In this qualitative study, it was attempted to analyze how traditional Pomak clothing, one of the symbolic values that undertake the role of the carrier of Pomak culture, was affected by globalization during its transmission to the present day, in what way it changed, how it was preserved and protected, and how it was transmitted. In this context, interviews were conducted with a total of 11 people residing in the Biga Pomaks Association and Işıkelı village, interviews were conducted with source persons in the field for the research data regarding Pomak clothing culture from the interviewees, the clothes were analyzed and photographed according to the clothing analysis forms prepared by the researchers. Although they do not use their traditional clothing in their daily lives, they have managed to carry the clothing they learned from their ancestors to the present day. The research is important in terms of documenting traditional Pomak clothing, which is the carrier of cultural heritage, and correctly transferring it to generations. We can say that traditional clothing, which is perhaps the most affected cultural reflection element by the effect of globalization, cannot escape this standardization and is the most affected. Especially when we consider the effect of what is

popular today and the biggest traces of fashion on clothing, Biga is the most important indicator of the admirable efforts of Pomak women.

Keywords: Pomak, Culture, Traditional Clothing, Women, Globalization.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
RESİMLER DİZİNİ	xi

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Varsayımlar/Sayıtlar.....	4
1.4. Sınırlılıklar.....	4

İKİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Küreselleşme	5
2.1.1. Küreselleşme ve Kültür.....	6
2.1.2.. Küreselleşme ve Göç	8
2.1.3. Küreselleşme ve Giyim-Kuşam	9
2.1.4. Küreselleşme ve Geleneksel Giyim Kuşam.....	10
2.2. Göç ve Giyim-Kuşam.....	12
2.2.1. Pomak Kültürü	13

2.2.2. Kültürel Miras Aktarımında Pomak Kültürü ve Kadının Rolü.....	16
2.2.3. Kültürel Miras Aktarımında Geleneksel Pomak Giyim Kültürü	17
2.2.4. Biga İlçesi Tarihi ve Kültürel Yapısı	19
2.3. İlgili Araştırmalar	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

28

3.1. Araştırmanın Modeli.....	28
3.2. Evren ve Örneklem.....	29
3.3. Veri Toplama Teknikleri	29
3.4. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi	30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA BULGULARI

32

4.1. Geleneksel Pomak Kadın Giyim Kuşam Özellikleri.....	32
4.2. Günlük Giyim Kuşam.....	32
4.3. İç Giyim	34
4.4. Dış Giyim	36
4.5. Üst giyim (Dış giyim).....	45
4.6. Gündelik Giyim Kuşam.....	48
4.7. Özel Gün Giyim-Kuşamı.....	48
4.8. Çocuk Giyim-Kuşamı.....	49
4.9. Pomak Dokuma Kültürü.....	51
4.10. Geleneksel Pomak Kadın Giyim Kültürünün Ve Pomak Kadın Giyim Kültürünün Aktarımında Kadının Rolü.....	52
4.11. Geleneksel Pomak Kadın Giyim Kültürünün Günümüzdeki Durumu Ve Küreselleşmenin Etkisi.....	56

BEŞİNCİ BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER

59

5.1. Sonuç	59
5.2. Öneriler.....	65
KAYNAKÇA	67
EKLER	I
EK 1.GÖRÜŞME FORMU	I
EK 2.ETİK KURUL İZİN FORMU	II

RESİMLER DİZİNİ

Resim No	Resim Adı	Sayfa No
Resim 1.	Camialan Köyü Pomak Giyimi	19
Resim 2.	Pomak kadın giyimi	33
Resim 3.	Riza, Pomak İç Elbise (ön-arka)	34
Resim 4.	Riza, Pomak İç Elbise (ön-arka)	35
Resim 5.	Entari, Pomak Dış Elbise (ön-arka)	36
Resim 6.	Salta-Cepken (ön-arka)	37
Resim 7.	Salta ön-arka	38
Resim 8.	Karpa, Baş Örtüsü	39
Resim 9.	Pakoloni, Kuşak	39
Resim 10.	Kuşak, Mendil	40
Resim 11.	Sinse, Boncuk	41
Resim 12.	Fes, Başlık	41
Resim 13.	Rakaynisa, kolluk	42
Resim 14.	Çorapi, çorap	42
Resim 15.	Papuse, ayakkabı	43
Resim 16.	Geleneksel Pomak kemer	43
Resim 17.	Geleneksel Pomak önlük	44
Resim 18.	Geleneksel Pomak başlık	45
Resim 19.	Geleneksel Pomak çanta	45
Resim 20.	Gündelik geleneksel dış giyim örneği Ferace Ön – arka görünüm	46
Resim 21.	Ferace, Dış Giyim Parçası ön-arka	46
Resim 22.	Gündelik dış giyim örneği Pardesü Ön görünüm	47
Resim 23.	Bluz ve Şalvar Gündelik Giyim Parçası	48

Resim 24. Özel gün takım giyim örneği	48
Resim 25. Geleneksel Pomak çocuk Eteği	49
Resim 26. Geleneksel Pomak çocuk Eteği	50
Resim 27. Geleneksel Pomak çocuk Salta	50
Resim 28. Birsalge, Kapı mendili	51
Resim 29. Geleneksel Pomak giysili oyuncak örnekleri	55
Resim 30. Biga ilçesi semt pazarında Geleneksel Pomak çorapları	58

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Kültür sosyolojik açıdan ele alındığında üretilen maddi ve manevi ürünleri, fikirleri ve simgesel araçları inceleyip ve bu üretilenleri kendinden sonra gelecek kuşaklara iletmede kullanılan insanın toplumsal ve doğal çevresindeki yerini gösteren araçların tamamıdır. Toplumun tarihi, coğrafi yapısı, el sanatları, inanç yapısı beslenme gelenekleri ve sosyal, psikolojik yapısı ve tüm bunların ilişkileri ve etkileşimi ait olduğu toplumun kültürünün oluşumunda etkilidir. Kültür olgusu, ait olduğu toplumu tarihsel süreç içerisinde başka kültürler etkilenererek ve kendinden sonra gelen nesle aktarılırken birikimli olarak ilerlemekte, gelişmektedir. Bu açıdan baktığımızda kültür bir topluluğun, bölgenin geçmişten mevcut güne aktardığı örf, adet, gelenek görenek, inanış düşünce ve yaşam biçimleri, el sanatları, sanat eserleri, eğitim faaliyetleri, beslenme özellikleri ve tarihsel değere sahip varlıkları gibi durumları içermektedir. (Diker, Deniz, 2017:4) Kültür ait olduğu toplumun değerlerinden beslenen, bireyin sosyalizasyon sürecinde öğrendiği böylece nesiller arası aktarılan bir olgudur. Miras kavramını Türk Dil Kurumu “Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2010:1688). Mevcut kültürümüzün bizden sonraki kuşaklara aktarılması da miras olarak değerlendirebiliriz. Kültürel miras kavramı genel olarak geçmişten mevcut zamana iletilmiş tarihi, sanatsal, bilimsel, estetik, antropolojik ve etnolojik durumlarından küresel değer taşıyan, insan emeğine ve doğal etkenler temelinde olmasına karşın üzerinde insan yaratıcılığının etkisi bulunan, taşınamayan yapılar ile estetik ve sanatsal önem taşıyan insan yapımı taşınabilen eserler gibi somut kaynaklar, el sanatları ve yemek yapı teknikleri de dâhil olmak üzere halkın tamamına mal olmuş sanatlar ile insanların günlük yaşamlarını etkileyen, bugüne tamamıyla değişmeden aktarılmış, insanların yaşayışlarını ve inanışlarını etkileyen örf, adet, gelenek ve göreneklerden oluşan somut olmayan kaynakların tümüdür. Kültürel miras olarak kültürel olguların geçmişten günümüze toplumların kimliğini nesillere aktaran ve korunması gereken önemli bir değere sahip olmalarına karşın günümüzde küreselleşme ile birlikte bu değerlerin yok olmaya yüz tuttuğu bir süreçten geçilmektedir. Küreselleşme kavramı çok yeni olmamakla birlikte, dünyada hız kazanan göçler, savaş, teknoloji, yeni nesil dijital platformlar ne yazık ki geleneksel değerlerin korunmasını baltalamaktadır. Kültürel mirasın aktarımındaki bu yozlaşma gelecek nesillerin kimliksiz bir topluma dönüşmesinin de önünü açmasına neden olabilir. Bu

bağlamda kültürel miras kavramı içinde yer alan maddi kültür ürünü olan geleneksel giyim kuşam biçimleri ise toplumların geçmişten günümüze taşıdığı tüm değerleri yansıtan bir iletişim aracı olarak değerlendirilebilmektedir. Nitekim toplumlar geçmişte geleneksel giysileri ile hangi topluma ait olduklarını gösteren bir simge olarak görmüşlerdir. Bu nedenle geleneksel giyim kuşam biçimleri bir toplum hakkında fikir yürütebilmemizi kolaylaştırmaktadır. Bu çalışmada geleneksel giyim kuşam biçimleri ile dikkat çeken Pomak kültürü ele alınmıştır. Pomaklar ağırlıklı olarak Edirne, Çanakkale, Balıkesir, Bursa, İzmir illerinde ardından Tekirdağ, Kocaeli, Manisa, Eskişehir, Kütahya, Samsun illerinde ve adı geçen illere ait köylerde, yerleşim yerlerinde ikamet eden Müslüman topluluklar olarak karşımıza çıkmaktadır. (Poyraz, 2019: 168).

Bu çalışmada, Balkanlardan 1800'li yıllarda Türkiye'nin çeşitli şehirlerine göç eden ve bu şehirlerden biri olan Çanakkale ili Biga ilçesine bağlı Biga Pomaklar Derneği ve Işıkel köyündeki Pomakların kültürel miras değerleri kapsamında kültürel değerin bir parçası olan geleneksel kadın giyim kuşam özellikleri ele alınacaktır. Bu bağlamda geleneksel giyim kuşam kültürünün mevcut durumu, küreselleşmenin etkisi ve geleneksel giyim kuşam kültürünün aktarımında Pomak kadınının rolü incelenecektir. Bu çalışma ile Pomak kültürüne ait giyim kuşam özellikleri ve özel günlerde uyguladıkları etkinlikler, ritüeller ile küreselleşme ile kültürel etkileşimin boyutları ve nesiller arası kültürel mirasın aktarımına ilişkin kadının rolünün ortaya konması amaçlanmıştır. Bu çalışma; geleneksel giyim kültürü ve diğer kültürel miras konularına yönelik yapılacak çalışmalara kaynaklık etmesi açısından önem teşkil etmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Çanakkale ili Biga Pomaklar Derneği ve Biga ilçesine bağlı Işıkel Köyü Pomak kültürüne ait geleneksel kadın giyim kuşam özellikleri, küreselleşme ve geleneksel Pomak kadın giyim kültürünün aktarımında Pomak kadınının rolü çerçevesinde geleneksel giyim kuşamın günümüzdeki durumuna ilişkin görüşlerin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Biga ilçesi Geleneksel Pomak Kadın Giyim Kuşam Özellikleri nedir? (Tasarım, biçim, kumaş, süsleme vb.)

- Biga ilçesi geleneksel Pomak kadın giyim kuşam kültürünün aktarımında kadının rolü nedir?
- Biga ilçesi geleneksel Pomak kadın giyimin kültürünün günümüzdeki durumu ve küreselleşmenin etkisi nedir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Sanatsal ve kültürel miras toplumların kimliğinin oluşmasında ilk sıralarda yer alarak önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda geleneksel el sanatları ve dolayısıyla giyim kuşam kültürü kullanıldıkları ve giyim parçalarının yapıldığı dönemin yaşamsal özelliklerini, düşüncelerini teknik, estetik düzeylerini ve dünya görüşlerini yansıtarak ait olduğu toplumun kimliğine ilişkin bize fikir vermektedir. Giyim kuşam stilleri, kültürel değerleri yansıtmanın yanı sıra, sosyal yaşamda da önemli bir yere sahip çağın getirdiği yaşam koşulları ile sürekli değişim içinde olduğundan söz edebiliriz. Bahsedilen değişim karşısında geleneksel giyim kuşamın günümüzde genellikle kullanılmaması sebebiyle özelliklerini kaybederek unutulmaya yüz tutmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle özellikle gelenekselden modern yaşam ile hayatımıza dâhil olan değişimin giyim kuşama stillerini de etkisi altına aldığı, başlangıçta giysilerin geleneksel öğelerinde oluşan kayıplar, daha sonra modern giyim tarzı ve moda olgusunun da etkisi ile tek tip giyime dönüşmeye başlamış ve geleneksel giyim tarzı çok az sayıdaki kırsal bölgede varlığını sürdürme boyutuna gelmiştir (Koç ve Koca, 2014, s. 28).

Küreselleşme boyutunun günden güne artması ile birlikte farklı kültürlerin etkileşimi hız kazanarak kültürel çeşitliklerin bir araya gelmesi yeni ve farklı kültürel öğelerin ortaya çıkması köklü geleneksel kültürlere sahip olan toplumların yozlaşarak zaman için yok olmalarına zemin hazırlamıştır. Bu nedenle Pomak kültürüne ait geleneksel Pomak giyim kuşam kültürünün de küreselleşme, göç ve moda gibi kavramların hızla içine işlemesi kaçınılmaz olması göz ardı edilemez bir durumdur. Dolayısıyla bu çıkış noktasından hareketle Pomak geleneksel giyim kuşam kültürüne ait her türlü envantere ulaşıp belgelenmesi ve korunması gerekli görülmüştür. Bundan önceki alan çalışmalarında Pomak kültürüne ait geleneksel giyim kuşam unsurlarının eksikliği bu kültürün tanıtılması ve gelecek nesillere aktarılması konusunu da gündeme getirmiştir.

Bunun gibi birçok kültürel çalışmalarında daha ağırlık verilmesi ve desteklenmesi oldukça önemlidir.

Maddi kültür varlıklarını temsil eden giyim kuşam biçimleri küreselleşmeden etkilenen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle günümüzde aynı tarzda beslenen, aynı markada giyinen bir kültür yapısı karşımıza çıkmakta ve hızla yazılmaktadır. (Koç ve Koca, 2007, s. 805). Bu nedenle somut kültürel miras kaynağı olarak görülen toplumun kültürel yapısının görünen yüzü olan geleneksel giyim kuşam biçimlerinin bilimsel niteliği taşıyan ve birincil kaynaklardan edinilen bilgiler doğrultusunda belgelenmesi kültürel değerlerin doğru bir şekilde aktarılması açısından önem teşkil etmektedir.

1.3. Varsayımlar/Sayıtlar

Araştırma dâhilinde ulaşılan giyim kuşam parçaları geleneksel kadın giyim kuşamını oluşturan özgün giysilerdir. Kaynak kişiler ölçme araçlarına samimi ve tutarlı, doğru cevaplar vermiştir.

1.4. Sınırlılıklar

1. Araştırma Çanakkale ili Biga ilçesine bağlı Işıkel köyünde yaşayan Pomak kadınlarına ait ulaşılan geleneksel giysi parçaları ile
2. Biga Pomaklar Derneğinde sergilenen Kaynarca ve Elmalı köylerine ait kadınların ulaşılan geleneksel giysi parçaları ile
3. Araştırma Çanakkale ili, Biga ilçesi Işıkel köyünde yaşayan Pomak kültürüne ait kişilerden edinilen bilgiler ve görsel dokümanlar ile 5. Biga Pomaklar Derneği'nden ulaşılan kişilerden edinilen bilgiler ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Küreselleşme

Küreselleşme; özellikle son yıllarda sıklıkla kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmakta olup siyasal, toplumsal, kültürel etkenlerin etkileri sonucu ortaya çıkmıştır. Küreselleşmeyi açıklamak zor olsa da küreselleşme her şeyden önce dünyanın her tarafındaki insanlar arasındaki etkileşim hızını ve kapsamını arttıran bilgi ve etkileşim teknolojilerinin gelişimi ile ivme kazanmış olup ekonomik ve siyasi faktörler küreselleşmenin ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır.(Giddens,2008:84) Küreselleşme, zaman mekân kavramlarının kısıtlanarak dünyanın tek bir mekân olarak algılanması ve kültürel açıdan birbirine benzeyen toplumların oluşmasına neden olmaktadır.

Toplumsal, kültürel, siyasal baskın olarak da ekonomik platformlarda küreselleşme kavramı dünyanın giderek ortak bir toplumsal alana, mekâna ya da pazara dönüşmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bağlamda küreselleşme kavramı dünyanın küçülerek ve küresel bir köy haline geldiğinden bahsedebiliriz (Robertson, 1998). Ritzer, küreselleşme kavramının sürecini “*McDonaldlaşma*” kavramıyla açıklamaktadır Gerçekten de gerek büyük alışveriş merkezlerinde gerekse eski şehirlerin yenileşme derdine düşmüş mahallelerinde de artık “*McDonaldlaşma*” kavramı ile izah edilen bu sürecin örneklerine rastlamak mümkündür. Buna kavram ışığında, tüketim kültürünün sistemi içerisinde sürekli bir koşuşturmanın içindeki insanlar aynı şeyleri yemeye, içmeye, giymeye, dinlemeye izlemeye kısacası kültürel tek tipleşmeye başlamışlardır (Ritzer, 1996). Yine bu duruma örnek olarak Aytmatov’un değımiyle “*mankurtlaşmak*” olarak da açıklanabilir (Aytmatov, 2001). Bu kavramlardan yola çıkarak küreselleşmenin yalnızca ekonomik boyutundan ziyade psikolojik, sosyolojik ve kültürel boyutları da kapsayan çok yönlü bir kavram olduğundan söz edebiliriz. (Korkmaz, Osmanoğlu, 2019) özellikle son dönemde hayatımıza daha etkin bir biçimde etki etmekte olan küreselleşmenin çok yeni bir durum olmadığından söz edilebilir. Bu kavramı coğrafi keşiflerden başlatanlar olmakla birlikte Afrika’nın köleleştirilmesi, dünyanın birçok yerinde kültürlerin yok edilişi, sanayi devrimi ve ulus devletlerin doğuşu ile gelişen ekonomik işleyişlerin evrensel bir baskı haline gelmesi ile tüm dünyayı kaplaması küreselleşmenin geçirmiş olduğu süreçleri

yansıtmaktadır (Talas-Kaya, 2007). Küreselleşme özellikle son dönemde yaşanan toplumsal değişimi, değişen dünyanın özelliklerini anlamamıza yönelik bir tanım olarak sıkça karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik etkileşimler açısından dünya genelinde yayılmasına işaret edip batılı siyasal, kültürel ve sosyal değerlerin dünyanın diğer toplumları tarafından kabullenilmesi için bir tercih olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bahsi geçen değerler tüketim kültüründen başlayarak idare şekline kadar birçok bilim alanını kapsayarak kadar geniş bir alanı kapsamaktadır (Ateş, 2006: 26).

Son dönemdeki birçok alandaki yeni keşifler, icatlar, ekonomik, siyasi ve toplumsal dönüşümler günümüz insanların hayatlarını kaçınılmaz bir şekilde etkilemektedir. Televizyonun haber aracı olmaktan eğlence aracına evrilmesi ve özellikle son 50 yılda gelişen teknolojinin etkisiyle uydu ağlarının yayılması yine internet ağı, sosyal medya ve oluşturduğu ilişki ağı ve iletişim biçimleriyle ile geniş bir alanı etkilemesiyle küreselleşmeyi etkin bir hale getirmiştir. Küreselleşme, bahsi geçen görece yeni elemanları ile bir tuş ya da bir tıklamayla dünyanın her hangi bir yerinde olup biten hemen her şeyi anında erişilebilir kılarak, küreselleştirebilmekte, görünürlüğü ve popülerliği artırabilmektedir. Belki de insanlık tarihinde toplumlar ilk defa bu kadar geniş çapta ve hızda söz konusu etkilere açık hale gelmişler, dolayısıyla geniş kitleleri, toplumları etkilemek, yönlendirmek daha da kolaylaşmıştır. Bu sebepler ışığında artık küreselleşmenin bir zihniyet bir yaşam biçimi olduğu kabul edilmektedir (Keyman ve Sarıbay, 1998).

2.1.1. Küreselleşme ve Kültür

Küreselleşme olgusu, sürekli değişim ve etkin ve aktif bir süreci kapsayarak, ekonomik toplumsal, siyasi, sosyo kültürel alanlarda etkisinin evrensel bir niteliktedir. Özellikle de teknolojik alt yapının güçlenerek ve hızla gelişerek mevcut yerel kültürleri de etkisi altına almıştır. Küreselleşmenin yerel kültürleri etkisi altına almasının olumlu ve olumsuz yönleri ve sonuçları bulunmaktadır. Kültürler arası küresel etkileşimin olumlu tarafları bulunmasının yanı sıra olumsuz etkilerine de önem verilmesi gereken bir durumdur. Toplumların kendilerine özgü kültürel yapıları varlıklarını ve tarihi geçmişlerini yansıtmaktadır. Toplumdaki kültürel bozulmalar, yabancı kültürlerin olumsuz etkileri kültürel unsurlardaki değişimler özellikle de son dönemde oldukça popüler olan Batı

kültürüne oldukça dikkat çekici hale getirmiştir. Yaman çalışmasında; (2019) Özellikle Batı kültürü referanslı yeni adet ve alışkanlıkların yaygınlaştığı gözlemlendiğini ifade etmesi bu durumun önemini gözler önüne sermektedir.

Küreselleşmenin ekonomik, siyasal, teknolojik ve iletişim gibi birçok boyutu olduğundan söz edilebilir. Fakat bu araştırmada bizi yakından ilgilendiren kültürel boyutu üzerinde durulacaktır. Küreselleşmenin bahsi geçen bu yönüyle toplumların birbiri ile iletişim ve etkilerinin artması üzerinde durularak, özellikle son dönemde tüketim ve popüler kültür gibi kavramların artan etkisiyle toplumların birbirine benzeyerek tek tipleşmesinden söz edebiliriz. Bunun yanında, yurttaşlık kimliği gibi genel kimlik yapılarının yerini farklı etnik, dinsel, sosyal ve siyasal kimlikler almaya başlamıştır. Örnek olarak ABD bayrağı taşıyan T-shirtlerin dünyanın her yerinde giyilmesi, İngilizcenin global bir hal alması, aynı müziklerin dinlenmesi gibi durumların ortaya çıktığı gözlenmektedir (Köse,2003:3-4), (Sağlam,2007:8-9) İşte bu ve benzeri koşullar küreselleşmenin toplumsal ve kültürel anlamda da kendisini göstermeye başladığının kanıtıdır.

Talas ve Kaya (2007:150) çalışmalarında küreselleşmenin kültüre etkisi, milli kimlik krizine yol açması, toplumda yabancılaşan bireyleri arttırması, tüketim odaklı bir toplum modeli sunması ve medya kültür emperyalizmine katkıda bulunması gibi sorunları da beraberinde getirmiş olduğunu ifade etmeleri bu sürecin önlenmesi adına bir tedbir alınması gerektiğini doğrular niteliktedir. Sonuç olarak her toplumun kimliğini koruması adına kültürel mirası korumaları ve devam ettirmeleri gerektiği ve bu konuda desteklenmesi göz ardı edilmemesi önem arz etmektedir. Bu anlamda kültürel çalışmalar geliştirilmeli ve arttırılmalıdır. Geleneksel kültür öğeleri korunmalı ve kültürel miras çatısı altında sürdürülebilir kamu politikaları oluşturulmalıdır.

Küreselleşmenin hayatımıza hızlı ve etkin bir şekilde girmesiyle birlikte farklı kültürlerden insanların, kültürlerin bir araya getirecek ortak bir düzene geçiş başlamıştır. Bahsi geçen bu durum geleneksel halk kültürleri için tehlike bir durum oluşturmuş, fakat bu durum önlenemez bir hal alarak kültürel değişim ve gelişime bağlı halk kültürünün doğal akışını etkileyerek geleneksel kültürü olumsuz yönde etkilediği görülmektedir (Artun, 2007). Kültürel değişme süreci, etkilenen kültürü giderek olumsuz etkilemeye,

değiştirmeye ve değişime itiyorsa doğal olarak ulusal kültür, popüler kültürün içinde giderek kaybolmaya yüz tutmaktadır (Aslanoğlu, 2000: 166). Günümüzde geleneksel halk kültürü yeni düzene, şartlara, şartlara uyum sağlamaya maruz kalarak, mevcut geleneğinin haricinde durumlar, düşünceler ile beslenerek değişmeye başlamaktadır. Gelenekler nesilden nesile aktarılan kültüre ait unsurların ait olduğu toplumu yansıtmaları sebebiyle atalarından aktarılması sebebiyle üstün tutulmaktadır. Topluma ait kabul gören geleneksel davranışlar uzun süren deneyimlerden faydalı olduğu sonucunda ortaya çıkmışlar ve kültürel açıdan seçim yapmak gerektiğinde gelenekler gündeme gelmektedir (Koloğlu, 1998) Günümüzde, kültürlerarası etkileşime bakıldığında doruk noktasını yaşamaktadır. Günümüzde dünyanın bir yerinde meydana gelen bir olay, durum, popüler olan bir akım, moda çok kısa bir sürede, beklide o gün dünyanın başka yerinde farklı kültürden topluluklara, kişilere ulaşarak etkilemekte küreselleşmenin etki alanını beslemektedir. Bu durum bize dünyanın küreselleşme sürecine girdiğini göstermektedir.

2.1.2. Küreselleşme ve Göç

Küreselleşme, dünyanın tek tipleşerek daha fazla birbirine bağlanarak ve etkileşim halinde olduğu süreci anlatmakta olduğunu düşünürsek, bu bağlamda göç kavramının bu durumun bir sonucu olarak ortaya çıktığını ve sosyo ekonomik ve siyasi boyutları yansıtan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme çağı, dünyanın birbiriyle daha entegre olduğu ve bütünleştiği bir dönem olarak tanımlanır. Bu dönemde sermayenin, ürünlerin ve fikirlerin serbestçe dolaşıma girdiği gibi, insan hareketliliği de yaşanmıştır. Göç eden insanların sosyo-ekonomik seviyelerinin düşük olması ve hayat tarzlarındaki farklılıklar, göç ettikleri yerlerdeki yaşam tarzına ve kültürel unsurlarına adapte olmakta zorluk yaşamaları, hem göçmenlere karşı tepkileri artırmış hem de küreselleşme ve kültürdeki homojenleşmeyi azaltmıştır. Ayrıca, zorunlu göç kapsamında insanların başka ülkelere seyahatinin artmasıyla birlikte kültürün mobilizasyonuna tepkiler de artmaya başlamıştır. (Kan ve Kanmaz, 2022: 59).

Küreselleşme süreci, iktisadi temellere dayandırılmakla birlikte, son kırk yılda yaşanan değişim süreçlerine göre büyük farklılıklar göstermektedir. Uluslararası göç ve göçmen algısı, bu köklü değişikliklerden etkilenmiş ve göçmenler, kısa bir süre içerisinde dünya için büyük bir tehdit haline gelmiştir.(Can ve Çağlar, 2017:247). Özellikle

uluslararası boyutta yaşanan göç dalgaları farklı kültürlerden kişilerin bir arada yaşamaları kültürler arası karşılıklı etkileşim ile kültürleşme kavramını oluşturmaktadır. Göç tarihinde toplumların doğu-batı sentezinde karma bir kültürel yapının doğmasına sebep olmaktadır. Bu durum giyim kültürüne de yansımaktadır. Tarihsel veriler incelendiğinde batı-doğu kültürü karşılıklı etkileşim içinde olup, toplumlar birbirlerinden aldıkları yeni kültürel unsurları giyimlerinde kullanmış hatta bazı toplumlara batı etkisinde kalarak sadece özel günlerde geleneksel giyimlerini devam ettirmeyi tercih etmişlerdir.

2.1.3. Küreselleşme ve Giyim-Kuşam

Günümüz dünyasının değişim sürecini anlamamız için etkin ve popüler bir tanım olan ‘küreselleşme’ bir çok araştırma bulunmasına ve akademik çevrelerce ilgisine rağmen ortak bir tanım söz olmamakla birlikte her ne kadar yeni bir sözcük olsa da eski bir geçmişe sahiptir (Ellwood, 2002:13) Küreselleşme karmaşık bir tanım olması nedeniyle bu bağlamda ki tanımlar konusundaki tanımların ‘ortak bir tanım üzerinde anlaşmaya varamamalarıdır (Zengingönül,2004:12) Küreselleşme üzerine tam ve net bir tanım vermek kolay olmasa da mal, hizmet ve sermayenin artan hareketliliği sonucunda sınır ötesi karşılıklı ekonomik bütünleşme ve ulusal ekonomilerin dünya piyasalarına dâhil olma sürecinde dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan toplum ve devletler arasındaki iletişimin ve etkileşimin artması ve karşılıklı bağımlı hale gelmesi olarak ifade edilebilir.

Küreselleşme kavramının tarihsel süresine baktığımızda; Dünya Bankası Birinci Küreselleşme Dalgasının yoğun bir birikimle 1870–1914 yılları arasında oluştuğuna dikkat Küreselleşmenin temel çekmektedir. Dinamikleri ‘değişim’ ve ‘yayılma’ gerekçesi ise ekonomi idi. Bu dönemin dinamikleri değişim ve yayılma temellinde ekonomik nedenliydi, yine bu dalga telgrafın icadı denizcilikte ki ve tren yolundaki gelişmeler ile birlikte Batı medeniyetlerinin keşfedemediği denizaşırı ülkelere siyasal, askeri ve ticari etkisini göstermesiyle olanak sağlamıştır. (Oran,2001:5) Toplumların kültürel yapılarını ifade eden sosyal, politik, ekonomik, teknolojik ve sanat gibi birçok faktörden etkilenen giyim olgusu da küreleşmeden de etkilenen bir alan olmuştur. Küreselleşme ile birlikte farklı kültürler birbirinden etkilenmiş ve etkilemiştir. Özellikle tüm dünyada hızla gelişen teknoloji giyim olgusuna yeni bir boyut kazandırmış ve moda kavramı trend bir kelime haline gelmiştir. En

moda giysiler tüm alıcılara aynı yanda ulaşılabilir hale gelmiş ve tek tip giysi kültürü ortaya çıkmış giysi algısında küreselleşme sonucu doğmuştur.

Küreselleşme ve moda tarihsel süreçte yaşanan siyasi, sosyal, ekonomik, teknolojik, kültür ve sanat gibi tüm olaylar ekseninde birbirine bağlantılı olarak değişime girmiştir. Giysiler küresel moda anlayışının ötesine çıkamamış, dönemin teknolojik, ekonomik, sosyal, siyasi, kültür ve sanat olguları moda tasarımcıları etkilemiş giyim kuşam bu yönde ilerlemeye devam etmiştir. Günümüzde sosyal medya kullanıcısının artması, teknolojinin sınırsız gelişime doğru evrilmesi küreselleşme bağlamında modayı da dijital dünyaya çekmeyi başarmıştır. Yaratıcılığın arttığı ve teknolojik tasarımların giysilerle bulunduğu bir dünya da moda endüstrilerinin var olma çabaları giderek zorlaşmıştır. Sanayi devriminden günümüze küresel moda kavramları şu alt başlıklarda toplamak mümkündür:

- Kapitalizm
- Endüstrileşme
- Modernleşme
- Göç
- Ekonomi
- Teknolojik gelişmeler

Tüm bu unsurlar küresel modanın oluşması için zemin hazırlamış, toplumların geleneksel giyim kültürlerine zıt bir şekilde herkesi tek biçim giyime zorlayan bir düzen kurgulamıştır. Bu düzenin toplumların milli kimlik ve giyim kültürlerine baltalayıcı etkisi kaçınılmaz olmuştur. Aydınlanma, modernleşme, zaman anlayışındaki değişim, endüstrileşme, göç, şehirleşme, teknolojik ilerlemeler, medya, moda ve sürekli değişim döngüsü genç nesillerin giyim kuşam alışkanlıklarının değişmesini hızlandıran faktörler olmuştur. Günümüzde genç nesil ne yazık ki geleneksel giyim kültürlerini bırakmış hatta unutulması noktasına gelinmiştir.

2.1.4. Küreselleşme ve Geleneksel Giyim kuşam

Geleneksel giyim kuşam ait olduğu toplumun gelenek göreneklerini, inançlarını yaşam biçimi ve değerlerini, inanışlarını, değerlerini aktaran önemli bir simgedir.

Geleneksel giyim geçmişten geleceğe etik ve toplumun kendi değerlerini yansıtarak değişiklik göstererek varlığına devam etmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024). Koç ve Koca (2007:799) çalışmalarında kültürel değerlerin erozyona uğraması toplumun gelenek ve göreneklerini de etkilediği belirtmişlerdir. Bu durumun ayrıca geleneksel giyim kuşam ve diğer davranışları da etkilediğini, bu kapsamda kişilerin toplum içinde statü ve iletişim olarak kullandıkları geleneksel giyim kuşam biçimlerinin kültür tarafından etkileşim halinde olduklarını açıklamışlardır. Bununla birlikte somut kültürel miras kapsamında yer alan kültür yer alan giyim kuşam ve alışkanlıkların yerini bölgesel nitelikler kaybolmaya başladığında kent tutkusu ve modası ile gelişen günün modasına uygun giysilere bırakması da küreselleşme kültür ve geleneksel giyim ekseninde bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Özel gün giysileri olarak geleneksel giyim, bu giysiler gündelik giysilerden farklı olmakla birlikte ait olduğu toplumun kutlamalarını yansıtmaktadır. Geleneksel giyimi kültürel çeşitlilik başlığında değerlendirdiğimizde, Anadolu'nun birçok yerinde aynı yerleşim yerinde bulunan örneğin köylerde farklı mahallerde bile farklı giyim anlayışı gözlenmekte her bölge kendine has kültürel çeşitliliğe sahiptir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024) değişim ve etkileşim başlığına baktığımızda; geleneksel giyimin zamanla değişime uğradığını bununla birlikte kullanılan malzemeler işçilik, günümüz koşullarının etkisiyle bu değişim kaçınılmaz olmakla birlikte kuşaklar arası aktarımla günümüze kadar gelmektedir. Bu açıdan değerlendirdiğimizde geleneksel giyim ait olduğu toplumun değerlerini tarihini yansıtır bu anlamda önemli bir etkidir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Küreselleşmenin geleneksel giyim kuşamı dikkat çekici boyutta etkilediği taranan literatürlerde de görülmüştür. Bu durum geleneksel giyim kuşamda kullanılan malzeme seçimi, tasarım biçimleri, kültürel alışkanlıkları, tüketici istekleri, moda takibi gibi birçok durumlarda etkili olmaktadır. Söz konusu geleneksel giyim kuşam biçimleri; çağa ayak uydurma, kuşaklar arası fikir ve beğeni algılarının değişimi, teknolojik gelişmeler, ekonomik durum, küreselleşme ile tek tip moda olan giysi stilini benimseme gibi tüm durumların etkisi altına girmiştir. Küreselleşme, özellikle en büyük etkiyi yaratmış, günümüzde küreselleşen dünyada iletişim ağının gücü ile tüketici beğenileri de değişmiştir. Geleneksel giysileri modernize etme eğilimi bu durumun bir sonucu olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Giysilerin modernize edilen versiyonlarında sıkça yaşanan tasarım biçimlerinde, malzeme seçiminde ve renk kullanımındaki değişiklikler hızla yaygınlaşmıştır. Küreselleşme, tekstil endüstrisini büyük ölçüde etkiledi. Seri üretim ve hızlı moda, geleneksel el yapımı kıyafetlerin yerini almaktadır (Kültür Portalı, 2024).

2.2. Göç ve Giyim-Kuşam

Göç, toplumların yaşamını ekonomiden kültüre kadar birçok açıdan etkileyen nüfus hareketlerinden biridir. Bu hareketler, hem göç eden bireyleri hem de göç edilen mekânda yaşayan toplumları etkiler. Göçün geleneksel giyim üzerindeki etkileri şunlar olabilir:

Kültürel Etkileşim: Göç eden topluluklar, yeni yerleşim bölgelerindeki kültürel etkileşimle geleneksel giyimlerini değiştirebilirler. Bu, farklı motiflerin, kumaşların ve süslemelerin bir araya gelmesiyle oluşabilir. Koç ve Koca (2014:761) Küreselleşme ile kültürel unsurların ehemmiyetinin azalması, giyim kuşam biçimlerinin değişime uğraması ve moda algısının yayılması ile çağdaş ve kullanımı kolay giyim biçimlerinin güncel olması somut olmayan etkenler olarak sayıldığından bahsetmişlerdir. Ayrıca toplum içindeki bireylerin yaşadıkları coğrafya, yaşama biçimleri, eğitimleri, sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarına, kadar birçok nitelik geleneksel giyim kuşamının önemini yitirmesini ifade etmeleri kültürler arası karşılıklı etkileşimlerin ve yaşanan göçlerin bu soyut kavramlar içinde yer aldığını göstermektedir.

Ekonomik Faktörler: Göç, ekonomik nedenlerle gerçekleşebilir. Yeni yaşam koşulları, iş alanları ve gelir düzeyi, giyim tercihlerini etkileyebilir.

İklim ve Coğrafya: Göç edilen bölgenin iklimi ve coğrafyası, giyim tarzını etkiler. Soğuk iklimlerde kalın kumaşlar ve yün giysiler tercih edilirken, sıcak bölgelerde hafif ve nefes alabilir kumaşlar tercih edilebilir.

Sosyal Kimlik ve Uyum: Göçmenler, yeni topluluklara uyum sağlamak için giyimlerini değiştirebilirler. Bu, sosyal kimliklerini ifade etmek veya kabul görmek amacıyla olabilir. Özellikle uluslararası yaşanan göçlerde kimlik çatışmasının yaşanması kaçınılmaz olup, giyim kültürüne adapte olmakta zorluk yaşama ve uyum sağlayamama

gibi sorunları da beraberinde getirmesi mümkündür. Bu nedenle göçmenlere ait giyim kuşam biçimlerin toplumda yozlaşmaya neden olmaması giyim kültüründe değişime sebep vermemesi önemlidir.

2.2.1. Pomak Kültürü

Pomak kelimesi en genel anlamıyla anadili Pomakça olan Müslüman bir topluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk Dil Kurumu tanımında ise Pomak kelimesi, Rumeli bölgesini nitelendiren ve Bulgarca konuşan bir Türk ve Müslüman halkını ifade eden bir tanım olarak yer almaktadır (Türk Dil Kurumu). Pomak kelimesi, Türk Dil Kurumu tanımına göre Pomak halkının kullandığı dilin kökenini Bulgarca olarak nitelendirmiş olsa da, bu kültüre ait kişiler ve diğer kültürler tarafından bu kelime "Pomakça" olarak isimlendirilmiştir. Bu bağlamda, Pomak kelimesinin dini özelliği açısından Müslüman, konuştuğu dil açısından da Pomakça olması gibi iki önemli özelliği öne çıkmaktadır. Ancak, genel olarak kabul gören bir Pomak kültürü tanımı bulunmamaktadır (Türk Dil Kurumu).

Pomak kelimesi ve kültürüne ilişkin ilk bahsedilen kaynaklardan biri Hüseyin Memişoğlu'nun "Pomak Türklerinin Tarihi Geçmişinden Sayfalar" isimli araştırmasıdır. Bu çalışmada Pomaklardan "Pomak Türkleri" olarak bahsedilmektedir (Memişoğlu, 1993). Diğer önemli bir çalışma ise Halim Çavuşoğlu'nun 1993 yılında yayınlanan "Balkanlar'da Pomak Türkleri, Tarih ve Sosyo-Kültürel Yapı" isimli çalışmasıdır. Çavuşoğlu, Rodop bölgesinde yaşayan Pomakları Türk kültürü içinde "Türk boyu" olarak tanımlamıştır (Çavuşoğlu, 1993).

Pomak kültürüne dair benzer bir çalışma, İlker Alp'in 2008 yılında yayımlanan "Pomaklar Türkleri (Kumanlar-Kıpçaklar)" isimli çalışmasıdır. Bu çalışmada da Pomaklar, Pomak Türkleri olarak nitelendirilmiş ve Pomak kökeni üzerinde durulmuştur (Alp, 2008). Müslümanlık algısının Türk olmayan topluluklarda "Türklük" ile eş tutulduğu ve bu durumun Osmanlı'nın dağılmasıyla yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne etkileri tartışılmıştır (Alp, 2008).

Osmanlı hâkimiyeti döneminde Balkanlar'da yaşayan yaşlı grubu arasında Müslümanlık ve Türk olma, genellikle eş anlamlı olarak görülmüştür. Bu bağlamda "elhamdülillah Türküm" ya da "Türklük dinimin hakkı için" gibi söylemler kullanılmıştır (Koyuncu, 2013). Osmanlı'nın yüzyıllar süren egemenliğinde Balkanlardaki bu durum, Osmanlı'nın dağılması ve Türkiye Cumhuriyeti'ne göçler sırasında, Müslüman olmayan azınlıkların Türk egemenliğine geçmesiyle ilişkilendirilebilir (Koyuncu, 2013).

Pomak kültürüne dair araştırmalar, Pomakların etnik kökeni ve sosyal kültürel özellikleri üzerine ayrıntılı incelemeler yapmıştır. Halim Çavuşoğlu ve Hüseyin Memişoğlu'nun çalışmaları Pomak kültürünü Pomakça olarak adlandırmış ve "Pomak Türkleri" kavramıyla eş anlamlı olarak değerlendirmiştir (Çavuşoğlu, 1993; Memişoğlu, 1993). Aşkın Koyuncu'nun "Balkan Savaşları Sırasında Pomakların Zorla Tanassur Edilmesi" (1912-1913) isimli çalışması, Pomakların Müslümanlık dolayısıyla Türk kimliğine eklemlendiğini ve Balkan savaşlarında yaşanan zorlamaların Pomakları Türklük safında yer almaya yönlendirdiğini vurgulamaktadır (Koyuncu, 2013).

Pomakların kökeni ve adlandırılması tartışmalarında, 1876 yılında Felix Kanitz tarafından Pomakların Müslüman Bulgarlar olarak nitelendirildiği ve Pomak teriminin yardım etmek fiilinden türediği belirtilmiştir (Kanitz, 1876). A. Şirkov ise Pomak kelimesinin Bulgarca "mıça" fiilinden türediğini, yani "zulmedilen" anlamına geldiğini savunmuştur (Şirkov, 1917). İvan Lekov, Pomak kelimesinin "Poturnjak/Poturnak" teriminden türediğini iddia etmiştir (Lekov, 1933). Kemal Gözler, Pomak Türkleri teriminin sonradan ortaya çıktığını ve Osmanlı döneminde Pomakların yardım eden bir grup olarak anıldığını belirtmiştir (Gözler, 2010).

Sonuç olarak, Pomak kelimesinin etimolojik kökeni, tarih boyunca farklı yorumlara açık olmuştur. Pomaklar, 11-13. yüzyıllarda Balkanlara sefer yapan Kuman-Kıpçak ve Peçenek Türklerinin devamı olarak değerlendirilmektedir ve Osmanlı fetihleri sırasında Müslümanlığı seçen topluluklar arasında yer almıştır (Koyuncu, 2013).

Türk tarih yazımı bağlamında değerlendirildiğinde Osmanlı'nın Pomak topluluklarına ilişkin bakış açısında temelde millet sistemi ve bu nüfusun diğer Müslüman gruplardan ayrılmadan kayıt altına alındığı ve Pomakların varlığı ya da farklı dil özellikleri ile ilgili durumlarının ise ancak 93 Harbi sonrasında, yani Pomakların ilk kitlesel göç

hareketlerinin başlamasının ardından, 1880 yılındaki belgelerde yer aldığı gözlenmiştir (Kan, Kanmaz, 2022).

Pomak kültürüne ait topluluklar, özellikle Balkanlar'da Rodop Dağları, Kuzey Bulgaristan, Aşağı Trakya, Makedonya, Batı Anadolu ve dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan, dilleri Slav kökenli olan ve çoğunluğu Müslüman kökenli bir topluluktur. Osmanlı'nın Balkanlar'a yaptığı akınlarda Pomaklar, Müslümanlığı tercih ederek bunu içselleştirmiş bir kültür olarak karşımıza çıkmaktadır (Koyuncu, 2013). Özellikle Balkan Savaşları sırasında Pomaklar üzerindeki baskılar artmış; Bulgaristan Genelkurmay Harekât Dairesi Başkanı Orgeneral Sarafov'un emriyle, Rodop ve Pirin bölgelerinde bütün Müslüman Pomakların resmen Hristiyanlaştırılması ve Bulgarlaştırılması kararı alınmış, kabul etmeyenler ise öldürülmüştür. Bu durum, Balkan Savaşları ve savaşın ardından Bulgarların Pomaklar ve diğer unsurlar üzerinde uyguladığı Hristiyanlaştırma sürecini daha da hızlandırmıştır (Koyuncu, 2013; Wikipedia, 2024). Ayrıca, Osmanlı-Yunanistan Mübadele anlaşmaları doğrultusunda Yunanistan'da yaşayan Pomakların büyük kısmı, Trakya bölgesinde boşaltılan Rum köylerine yerleştirilmiştir (Wikipedia, 2024).

Türkiye tarihi açısından değerlendirildiğinde, göç kavramının belirgin şekilde gözlemlendiği Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak kaybetme sürecinde, özellikle Balkanlardan kitlesel olarak gelen toplulukların günümüz sosyo-kültürel yapısını şekillendirdiği görülmektedir. Pomak göçlerinin bu süreçte etkili olduğu ve katkıda bulunduğu söylenebilir. Pomak göçlerinin başlangıcı genellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı olarak kabul edilmekte olup, bu göçler Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dönemi ve ilk yıllarında da peyderpey devam etmiştir (Kan, Kanmaz, 2022).

Çanakkale'de Pomak göçlerine baktığımızda ise Pomak etnik grubuna dâhil grupların Yunanistan ve Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmesi durumunu yansıtmaktadır. Pomaklar etnik kültürüne ait toplulukların, başta Balkanlar'da Rodop Dağları, Kuzey Bulgaristan ile Aşağı Trakya, Makedonya, Batı Anadolu'da ve dünyanın değişik yerlerinde yaşayan, dilleri Slavca kökene dayanan büyük bir kısmının Müslümanlığı kabul eden toplulukları kapsamaktadır. Osmanlı İmparatorluğunun Balkanlar üzerine yaptığı akınlarda burada yaşayan Pomaklar Müslümanlığı seçmiş, sonrasında da bulunduğu bölgelere farklı bir gücün hâkim olmasıyla çoğunluğu Türkiye'ye göç etmiş, Türkiye'nin

farklı bölgeleri olmak üzere özellikle Trakya bölgesinde konumlanmışlardır. Türkiye ve Yunanistan arasındaki Mübadele anlaşmaları gereği Yunanistan'da yaşayan Pomak halkının büyük çoğunluğu Trakya bölgesinde boşaltılan Rum köylerine ikamet etmeleri sağlanmış fakat Bulgaristan'da yaşayan ve sürekli Bulgar halkı tarafından baskıya maruz kalmaları, dışlanmaları ve hatta katliama maruz kaldıkları bilinmektedir. Bu durumda adı geçen bu göçler, Pomak etnik kültürünün Türkiye'de de varlığını sürdürmesine ve yer edinmesine katkı sağladığından söz etmekteyiz (Wikipedia, 2024).

2.2.2. Kültürel Miras Aktarımında Pomak Kültürü ve Kadının Rolü

Toplumların köklü ve dayanıklı yapılarının temelinde, üyelerinin ortak değerleri ve kültürel mirasları bulunur. Bu ortak değerler ve miras, toplumlar arasında dayanışma ve birlik duygusunu güçlendirir, deneyimlerin ve geleneklerin devamlılığını sağlar, böylece sağlam temeller üzerinde geleceğin inşasına katkıda bulunur. Etnik gruplar ise, kendilerini diğer gruplardan ayıran ortak özellikler çevresinde bir araya gelmiş topluluklardır ve bu ortak özellikler, dil, tarih, kültür gibi unsurları içerir (Erat, 2013).

Pomaklar, Osmanlı-Rus savaşında Osmanlı İmparatorluğu'na yardım eden bir topluluk olarak bilinirler. Pomak kelimesinin kökeni Slav dilindeki "pomoçi" (yardım etmek) kelimesine dayanmaktadır. Pomaklar, çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu, Rodop Dağları kökenli bir Balkan topluluğudur. Bulgarlar ve Pomakların aynı topraklarda yaşaması, zaman içinde sıkıntılara neden olmuştur. Bulgarlar, Pomakları asimile etmeye yönelik baskılar uygulamışlardır (Bakırcılar, 2011). Türkiye'ye göç ettikten sonra, Türklerle uyumlu bir yaşam sürmüşler ancak dil ve kültürel farklılıklar yaşamışlardır (Erat, 2013).

Pomak kültürünün yaşatılması ve aktarılması için çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Çanakkale bölgesinde yapılan bu etkinlikler, Pomak kültürünü tanıtmak ve gelecek nesillere aktarmak amacı taşır. Örneğin:

- Pomak Gastronomi Kültürel Miras Nesiller Arası Aktarım Buluşması: Pomak kültürünün yöresel lezzetlerinin yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması hedeflenir (Balıkesir Kent Konseyi, 2024).

- Çanakkale Pomak Kültür Derneği: Pomak kültürünü, dilini ve geleneklerini tanıtmayı ve nesillere aktarmayı amaçlar (Balıkesir Kent Konseyi, 2024).
- Pomak Yemek Kültürünün Yaşayan İzleri: Pomak yemek kültürünün sözlü tarih yoluyla incelenmesini sağlar (Balıkesir Kent Konseyi, 2024).
- Küreselleşmenin etkisiyle birçok alt kültür etkilenmekte ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Pomak kültürü de bu etkilerden nasibini almış, modernleşme sürecinden etkilenmiştir. Bu bağlamda, Pomak kültürünü korumak ve bilinirliğini artırmak amacıyla yapılan etkinlikler oldukça önemlidir.
- G   olgusu, geleneksel giyimin de üzerinde önemli etkiler bırakır. Göç eden topluluklar, yeni yerleştikleri bölgeye uyum sağlamak için geleneksel giyimlerinde değişiklikler yapabilirler. Bu süreçte kültürel etkileşimler, adaptasyon ve değişim süreci ortaya çıkar. Göç eden kültürler, yerel giyim alışkanlıklarıyla etkileşime girerken kendi geleneksel giyimleriyle de katkıda bulunurlar. Balkanlardan Türkiye'ye göç eden Pomaklar, geleneksel giyimlerini modern Türk giyim stili ile harmanlamışlardır (Balıkesir Kent Konseyi, 2024).

2.2.3. Kültürel Miras Aktarımında Geleneksel Pomak Giyim Kültürü

 anakkale, Denizli, Muğla, Kastamonu gibi illerin çevresindeki kırsal alanlarda geleneksel Pomak kumaşlarının üretimi halen yaygındır ve bu malzemeler uzun yıllardır giyim ve ev tekstili üretiminde kullanılmaktadır. Anadolu'da ve Trakya'da geleneksel yaşam biçimini ve kültürel ifadeyi koruyan Pomaklar, atalarının mirasını korumakta, köyleri canlandırmakta ve Anadolu'daki en eski Avrupa varlıklarından birini sürdürmektedir (Basaran ve Gurcum, 2010). Pomaklar kendilerine has bir giyim kuşam içeriğine sahiptirler. Ferace, Mintan, Pomak bezi, örgülü sa a boncuk takma, tirenek gibi unsurlar Pomaklara özgü içeriklerdir. Kültürel miras boyutunda Pomaklara özgü sanatları barındıran el sanatları da önemli bir yer tutar (Güzel ve Akyurt Kurnaz, 2023: 211).

G   olgusu, geleneksel giyimin etkileşiminden ziyade geleneksel giyim kuşam tasarımlarını etkileyip çeşitliliğini artırabilir ve yeni bir çerçeveden değerlendirilmesine zemin hazırlayabilir. Göç hareketlerinin geleneksel giyim tasarımlarına etkisine baktığımızda:

- **Malzeme Çeşitliliği:** Göç hareketleri, farklı bölgelerin kendilerine has kumaşlarını, dikiş tekniklerini ve aksesuarlarını diğer bölgelere taşır. Göç eden topluluklar, geleneksel malzemelerini yanında getirmekle kalmaz, aynı zamanda göç ettikleri yerin kültürüne has malzemeleri de geleneksel giyimine entegre eder. Bu, tasarımcılara geniş bir yelpazede çalışma olanağı sağlar (Kültür Portalı, 2024).
- **Kültürel Harmanlama:** Göç eden topluluklar, kendi geleneksel giyimlerini geldikleri toplumun modasına entegre ederken tasarımları da etkiler. Bu süreç, benzersiz ve kendine has tasarımların oluşmasına neden olabilir. Göç ile birlikte, yaşadıkları bölgelerin renkleri, desenleri ve sembollerinin yerel giyimin tasarımlarıyla etkileşime girerek bir kültürel mozaik oluşur (Kültür Portalı, 2024).
- **Yenilikçilik:** Göç ile birlikte, giyim kuşam üzerindeki geleneksel özellikler yerleştikleri kültüre yansıtılırken, geleneksel giyimler de revize edilerek yeni bir stil oluşmasına katkı sağlar. Bu durum, tasarım dünyasında farklı ve yeni bir durumun ortaya çıkmasına neden olabilir (Kültür Portalı, 2024).

Toplumsal kimlik ve statü, geleneksel giyimde sosyal ve ekonomik durumun yanı sıra bulunduğu bölge ve kullanılan malzemelere göre değişiklik gösterebilir. Pomak kültürüne ait giyim parçaları, renkleri ve başlıklar kişinin hangi topluluğa, yerleşim yerine ve medeni durumuna ilişkin bilgiler sunar. Pomaklar, Balkan Bölgesi'nde Slavca konuşan ve Müslüman olan etnik bir grup olarak kendine has birçok öge barındırmaktadır. Geleneksel giyim kuşam, Pomak kültürünün önemli bir parçasıdır (Kültür Portalı, 2024).

Pomak kültürüne ait giyim kuşam parçaları şunlardır:

1. **Fes (Kavuk):** Pomak erkekleri genellikle bordo, koyu kırmızı veya kırmızı renkteki fesleri tercih ederler. Fes, keçe veya çuha malzemeden yapılır ve ön kısmı altın veya gümüş penezlerle süslenir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).
2. **Oyalı Yazma (Yemeni):** Pomak kadınları ince pamuklu yazmaları kullanır ve bu yazmaların etrafına renkli ipliklerle ve çeşitli motiflerle oyalar yapılır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).
3. **Alınlık (Fes Bağı - Çatki):** Fesin ön kısmına bağlanan alınlıklar, altın ve gümüş penezlerle, boncuklarla ve pullarla süslenir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

4. Tepelik: Pomak kadınları başlarına altın, gümüş veya pirinçten yapılmış tepelikler takarlar ve telkâri işçiliğiyle yapılan tepeliklerde pul, taş ve mercanlarla süslü sallantılar bulunur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).
5. Çenelik: Çenelik, penez, pul, boncuk, çiçek-bitki tohumları, çekirdekler ve mercanlarla süslenmiş uzun bir şerit kumaştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

Pomak giyim kuşamı, bu topluluğun tarihini, kültürel zenginliğini ve kimliğini yansıtarak önemli bir yere sahiptir.

Resim 1. Camialan Köyü Pomak Giyimi Kaynak: (Biga Pomak Derneği)

2.2.4. Biga İlçesi Tarihi ve Biga Pomak Kültürü

Biga İlçesi aynı zamanda kendi adıyla ifade edilen yarımada üzerinde yer almakta olup Ülkemizin kuzeybatısı, Marmara Bölgesinin de güney kısmında yer almakta, Truva bölgesinde bulunan öncesinde de 1.357,5 km² alana yayılmış oldukça büyük bir yerleşim alanıdır. Osmanlı Dönemi Orhan Gazi yönetimindeyken Karaboğa isimli kumandanın buraları fetih etmesiyle 1364 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman Döneminde İlçe Biga Sancağı olmuş, 1867 yılında Çanakkale Cezayir-i Bahri Sefid Eyaletinin merkezi olana kadar sancak olmuş ardından tekrar kaza olmuştur. Osmanlı döneminde idari yapılanma sürecinde 1870 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur. Biga İlçesi 18 Eylül 1922 düşman işgalinden kurtulmuş olup bu sebeple kurtuluş günü olarak 18 Eylül kabul edilmekte ve 20 Ocak 1921 tarihinde TBMM nin kabulü ile 85 sayılı Anayasaya göre ilçe olarak kabul edilmiştir. (Biga Belediyesi, 2024)

Biga İlçesi tarihte önemli bir yere sahip olup Biga adı Yunan kökenli olup pınar, kaynak anlamında kullanılan “Pega” sözcüğünden türeyip zamanla Biga kelimesine dönüştüğü düşünülmektedir. Yine Evliya Çelebini Seyahatname adlı eserinde ilçeyi ilk fetih eden “Bayboğa” dan gelerek “boğa şehri “ olarak değiştirildiği dile getirilmiştir. Biga İlçesi bazı kaynaklarda İ.Ö. 2000-1900 lü yıllarda Truva Kralı An Comanen tarafından koloni şehri olarak kurulmuştur. (Biga Belediyesi, 2024)

Biga İlçesi içerisinde yer alan yerleşim alanları genellikle yüksek alanların yamaçlarında yer almakta olup yerli, halkın haricinde Kafkasya ve Balkan Bölgelerinden gelen göçmenler oluşturmakta özellikle Balkan göçmenleri nüfusun büyük bir kısmını kapsamaktadır.(Biga Belediyesi, 2024)

Biga İlçesinde yaşayan ve araştırmaya konu olan Pomaklar genellikle yüksek kesimlerde yaşadıkları gözlenmiş, Bulgaristan Bölgesinin Rodoplar Pirin, Makedonya bölgesinden gelmiş ve köklü bir tarihe sahip olduklarından bahsedilmektedir.

Halk arasında 93 Harbi olarak anılan 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı sonrasında Osmanlı Cumhuriyetine Balkanlardan kitleler halinde dış göç başlamış, bahsi geçen bölgeden göçler Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasıyla da devam etmiştir. Bu süreç 1877-1950 yılları arasında devam etmiş Osmanlı İmparatorluğu döneminde toprak kaybedilen savaşlar sonrası gözlenirken Türkiye Cumhuriyetinin kurulması ile genellikle mübadele ile ve Balkan Bölgesindeki yönetimlerin baskıları nedeniyle peyder pey göçler gerçekleşmiştir. Türkiye’nin bir çok yerleşim yerine dağılan göçler Çanakkale İline 1878 yılı ocak ayı içerisinde iki ayrı noktadan gelen yoğun bir göç dalgasına uğramış bu kabile genel olarak Gelibolu, Çanakkale merkez ve Lapseki ye yerleşmiştir. Yine aynı tarihte Rus Güçlerin Anadolu’ya geçmelerini önlemek amacıyla Biga bölgesine savunma hattı kurulmuş Rumeli bölgesinden gelen göçler bu hatta yerleştirilmiştir. (şimşir,1968)

Çanakkale ili ve ilçelerine 1877-1950 yılları arasında gelen göçmenlerin sayısı 27614 olarak kayıtlara geçmiş hane sayısı olarak 7404 hane olduğu belirtilmiştir. Bahsi geçen bu göçmenlerin büyük çoğunluğu Yunanistan bölgesinden, ardından Bulgaristan, Kafkasya Kırım Sırbistan Arnavutluk olarak sıralanmıştır. Çanakkale bölgesine bakıldığında en fazla göçmen yerleştirilen gölge Biga olarak karşımıza çıkmakta ardından

Gelibolu, Çanakkale Merkez, Ezine, Lapseki, Ayvacık, Yenice, Bayramiç ve Çan olarak sıralandığı tespit edilmiştir.

Osmanlı Rus Savaşının ardından Çanakkale bölgesine göç edenlere yerleşim yeri sağlamak üzere Ezine İlçesine 4, Biga İlçesine de 18 yeni köy kurulmuştur. Özellikle Osmanlının sonları ve Cumhuriyet dönemini başlarında Çanakkale bölgesinde ikamet eden gayri Müslimlerin bölgeyi bırakarak gitmeleri ya da mübadele dâhilinde ortaya çıkan işgücü açığının karşılanması için göçmenler ile karşılanmış yeterli olmaması nedeniyle Çanakkale ye olan göçler maddi nedenler ve boğazların önemi açısından desteklenmiş, önemli kılınmıştır. (Atabay, 2005 Syf:106) Çanakkale bölgesine yerleşen Pomakların günümüzdeki durumunu değerlendirdiğimizde çalışma öncesi yapılan ön incelemede de ağırlı olarak Pomak kültürüne ait toplulukların Gelibolu, Çan, Yenice, Lapseki ve Biga Bölgelinde yaşadıkları fakat Biga bölgesinde yaşayan Pomak kültürüne ait toplulukların başta geleneksel giyim olmak üzere kültürü kapsayan değerleri günümüze taşıma hususunda daha korumacı yaklaşarak geleneksel verileri sahip olduğu bilgisine erişilmiştir.

Gözler ve Gezer ‘in Yeni Çiftlik Köyü “Tarihi, ekonomisi ve Kültürel yapısı” kitabında; Belaslatina bölgesinden göç eden gelen Pomak kültürüne ait toplulukların dili Türkçe dilinden farklı olarak kendine has Pomakça olarak adlandırdıkları dili kullanıyorlardı. Özellikle yeni göçtükleri dönemde bu kültüre ait erkekleri Türkçe biliyordu fakat kadınlarının yalnızca Pomakça konuştukları Türkçe bilmedikleri bilinmektedir. Günümüze batkımızda halen Pomak kadınlarının Türkçeyi biraz öğrendiklerini, belki anladıkları, ama konuşamadıkları gözlenmektedir. Kitapta bahsedilen Yeniçiftlik köyünde Pomakça dili günümüze kadar daha az tercih edilmeye başlamış olup bu durumun nedeninin Pomak-Muhacir evlilikleri olduğundan bahsedebiliriz. Muhacirlerin aldığı Pomak gelinler haliyle Türkçe konuşur hâle geldi ve çocukları da Pomakça öğrenemedi. Buna karşılık, Pomakların aldığı muhacir gelinler, Pomakça öğrenmedi, tersine gittikleri evdeki Pomakça konuşan insanlar onunla Türkçe konuşmak zorunda kaldılar ve neticede yeni doğan çocuklar Pomakçayı değil, Türkçeyi ana dil olarak öğrendiler. 1960-70’li yıllara kadar yaşlı Pomakların kendi aralarında hâlâ Pomakça konuştukları hatırlanmaktadır. Bu araştırmadaki köyün aksine Yolindi, Elmalı Işıklı köylerinde günümüzde hala kadınların kendi aralarında Pomakça konuştukları, kültürel giyim öğelerine sımsıkı bağlı kaldığı gözlenmiştir.

Işıkeli köyü; 1896 yılında göçmen Pomak aileler tarafından kurulmuştur. 1877-78 (93Harbi) Osmanlı-Rus Savaşının ardından artan baskı, zulüm ve huzursuzluk sonucu yaşadıkları bölgeleri terk ederek Anadolu'ya sığınan Pomak aileler dağ bölgesini tercih etmiştir. Bulgaristan 'ın Filibe bölgesi Lakavitsa köyünden göç eden aileler Işıkeli köyünü kurmuştur. Kurdukları bölgenin ağaçlık ve dağlık bir alan olması sebebiyle taşıma aracı olarak eşekler kullanılmış, 80 li yılların başına kadar Eşekli olarak bilinen köy ışıksağan anlamında Işıkeli ismini almıştır. (Tuncer, vd., 2023 ,Syf. 2013-2014). Işıkeli köyü günümüzde daha çok yaşlı nüfusun yaşadığı bir yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmakla birlikte özel günlerde; düğün, bayram hıdrellez gibi zamanlarda burada toplandığı geleneksel ritüellerlerini gerçekleştirdikleri bilgisine erişilmiştir. Bu köyü bölgedeki diğer Pomak köylerinden popülariteye popüler yapan diğer bir özellik de köyde bulunan “Cemil Usta” isimli nohut kahvesinin üretildiği ve yapıldığı kahvehanedir. İşletme sahibi Cemil KISA üç kuşaktır atalarından miras kalan bu geleneği halen devam ettirmektedir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanan yoklukta ortaya çıkan ancak yıllar içinde unutulmuş ve bir süre önce coğrafi işaret alan nohut kahvesini günümüze kadar taşımıştır.

Yapılan ön araştırmada; diğer ilçelerde incelenen Pomak köylerine nazaran Biga İlçesinde bulunan Pomak Köylerinin kültürel karakteristik özelliklerini günümüze taşıdıkları tespit edilmiş özellikle giyim kuşam alanında günümüze aktarımı hususunda önemli bir kaynağa sahip olması Biga ilçesine yönelmemize sebep olurken bu doğrultuda Işıkeli köyü hedef alınmıştır.

2.3. İlgili Araştırmalar

Koç ve Koca (2009) “Geleneksel Giysi Tarzlarının Değişimi ve Türk Modasının oluşumunda İstanbul” adlı çalışmada; Moda terimi Osmanlı İmparatorluğu topraklarında yaşayan topluluklar uzun yıllar köklü bir değişime uğramadan aynı giyim kuşam geleneğini sürdürmekte olup batılılaşma hareketlerinin hız kazandığı 18.yüzyılın sonlarından itibaren dile getirilmeye başlamıştır. Moda kavramının tepeden aşağıya doğru ivme kazanan taklit özelliği ile hareket edip yeni olan tutum ve mevcut davranışları etkiler ve modayı aynı zamanda insanı medenileştiren bir tutum olarak düşünürsek, Türk toplumunun modernleşme çabalarında olumlu bir hal aldığından bahsedebiliriz. Osmanlı İmparatorluğu Osmanlı İmparatorluğunda yaşayan toplulukların kendi kültürlerine ait bir

giyim kuşam geleneklerini geride bırakarak başka topluma benzeme öne çalışmaları İstanbul ilk olarak karşımıza çıkmış sonrasında da Anadolu da yaşayan kültürlerde gözlenmeye başlamıştır. Bahsi geçen dönemde Fransız kültürünün baskın bir hal alması, giyim kuşam parçalarının ana hatlarıyla değişim, dönüşümünde Fransız giyim kuşam etkilerinin Osmanlı toplumundaki sosyal yaşam alanındaki baskın etkisinin giyim kuşam parçalarına da etki etmesine sebep olmuştur. Bahsi geçen araştırmada, Doğu ile Batının Osmanlı toplumuna etkileri birlikte değerlendirilmiş, mozaik bir kültür yapısına sahip olan Osmanlının başkenti olan İstanbul'un, ait olduğu İmparatorluğun giyim kuşam özelliklerini etkilemekte, moda kavramının etkilerini gözlemleme bağlamında ki etkileri ve önemi üzerinde durulmaktadır. Osmanlı İmparatorluğunun özellikle son dönemde batı odaklı bir politika izlemesi bu doğrultuda batı kültürü temelinde karşısına çıkan “yenidünya” kavramının etkilerinin giyim kuşam kültürüne etkisinin, Osmanlı İmparatorluğunun uzun yıllardır başkenti olan İstanbul'un bu etkileşimin vitrini olması bahsi geçen araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Araştırmada, Doğu ile Batının kültürel değerlerini birlikte harmanlamış, farklı din ve etnik kökenden gelmiş pek çok ulusu içinde barındırarak ortak bir kültür geliştirmiş bir Osmanlı İmparatorluğunun başkenti doğunun batıya yansıyan yüzü olan “İstanbul” şehrinin, bir imparatorluğun giyim kuşam stiline dönüşümünde ve moda oluşturmadaki etkisi ve önemi bağlamında değerlendirilmektedir.

Akyol (2010) ‘Küreselleşen Moda Bağlamında Blucin Kültürü Üzerine Bir Araştırma’ başlıklı çalışmada; blucin kültürünün küreselleşmesi ve tüm dünyada tarihsel sürecin konu alınarak popüler kültür, küreselleşme, moda kavramları ekseninde araştırılmıştır. Tarama modeline dayanan bu çalışmada betimsel yöntem kullanılarak literatür ağırlıklı bir çalışma yapılmıştır. Bu kapsamda yerli ve yabancı kaynaklardan blucin tarihsel süreci, moda akımları ve küreselleşme başlıkları taranmış veriler analiz edilmiştir. Toplumların popüler kültürün simgesi olan blucini nasıl kullandıkları tüm dünyadaki etkisi ve gençler arasında nasıl akıma dönüştüğü vurgulanmıştır. Ayrıca küreselleşme olgusu üzerinde durularak moda kuramlarında yer alan psikolojik etkenlerin özellikle gençlerin bu giyim kültürünü benimsemesinde bir faktör olabileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda tek tip giyinme bir gruba ait olma trend giysi biçimlerini takip etme modaya ayak uydurma ve alt kültür moda kavramları ortaya çıkmaktadır.

Pektaş (2008) tarafından yapılan “ Moda ve Küreselleşme” adlı bilimsel çalışmada; küreselleşme kavramının özüne inilerek moda ile olan ilişkisi araştırılmıştır. Özellikle kitle iletişim araçlarının, teknolojik gelişmelerin, siyasi, ekonomik, toplumsal, kültürel, modernleşme, demokratikleşme ve aydınlanma gibi olayların etkisi üzerinde durularak modanın küreleşmesindeki faktörler incelenmiştir. Genel moda tarihine bir bakış kazandırılan bu literatür taramasına dayanan çalışmada küreselleşmenin tarihi süreci de ele alınarak moda kavramına olan etkisi analiz edilmiştir. Özellikle kadınların sosyal statü arayışı, toplumdaki konumu, çalışma hayatına geçişi, yaşanan savaşlar ve ekonomik burhanlar ele alınmıştır.

Koca ve Kumaş (2015) “Yitirilen Kültürel Değerler: Giresun İli Yöresel Gelin Giysileri” Bir topluma ait kültürel ve yerel özellikleri yansıtan giyim kuşam parçaları; ait olduğu topluma ilişkin mühim yansımaları sahip olarak maddi kültüre ait değerleri yansıtmaktadır. Günümüzde yaşamın getirdiği dönüşüm ve yenilikler geleneksel giyim ve kuşamın ait olduğu kültürün değerlerinin değişikliğe uğramasına neden olarak bozulmasına dejenere olmasına, kendisini günün modasına ait giyim parçaları karşısında savunmasız bırakarak yok olup gitmesi durumuyla karşı karşıya kalmaktadır. Bahsi geçen sebeplerle kültürel değerleri yansıtan maddi kültür değerlerinin dejenere olarak yitip gitmesi bu değerlerin unutulup kaybolmasını ifade etmesi üzerine belgelenmeleri ve kendinden sonra gelecek gelecek neslin ait oldukları kültürün değerlerini tanımaları ve yaşatmaları açısından etkili bir yere sahiptir. Gelin giysileri tüm bu bahsi geçen etkiler değerlendirildiğinde dönemin toplumsal etkilerini zenginliği yansıttığını göz önünde bulundurduğumuzda, gelin giysilerinin belgelenmesinin önemi hususunda; Giresun ilinde kullanılan yöresel gelin giysileri araştırılarak, ulaşılan görseller ve örneklerin fotoğrafları çekilmiş, biçim, form, kumaş ve süsleme özellikleri incelenmiş ve çalışma bağlamında belgelenmiştir.

Gözler ; “Pomak Türkleri” kavramından farklı bir kullanım örneği ise Bulgaristan’ın Lofça bölgesindeki Pomakları ele aldığı “Osmanlı Tahrir Defterlerine Göre Pomak Köylerinin İlk Müslüman Sakinleri: 1459-1579” adlı çalışmada Osmanlı İmparatorluğu’nun tahrir defterlerini incelenmiş Bulgaristan bölgesinin kuzeyin alanlarında bulunan Lofça Pomakları ile daha güneydeki Rodop Pomaklarının gerçekten aynı topluluklar mı olduğu konusu incelemeye alınmış ve coğrafi olarak birbirinden farklı

yerlerde yaşayan bu toplulukların neden aynı isimle anıldığı konusu üzerinde durulmuştur. Bahsi geçen çalışmanın sonucunda bu iki topluluğun tek ortak yönlerinin adadillerinin Pomakça olması ve iki toplumunda Müslümanlığı benimsemiş olmalarının olduğu fakat coğrafi olarak iki toplum arasında herhangi bir bağ olmamasının dikkat çekici olduğu sonucuna varılmış, Bulgaristan’da “Pomaklar” olarak adlandırılan grupların etnik kökeni hususunda başka bir askıda kalmış konu ele alınmıştır. Bu bağlama değerdendirdiğimizde bahsi geçen çalışmanın Pomak etnik grubuna yönelik kavramsal olarak Türkiye’deki genel literatürden farklı açıdan değerdendirmesi konuya ilişkin Türkçe literatürdeki mevcut diğer kaynaklara paralel olarak Pomakların etnik kökenlerinin ne olduğu tartışması üzerine önemli bir yere sahiptir.

Başaran (1996) “Çanakkale İli Biga İlçesi Pomak El Dokumaları ve Pomak Genç Kız Kıyafeti” adlı çalışmasında kumaş dokumacılığının insanların kendini korumak amacına başlamış anadoluda yaşayan kadınların kültürel etkileriyle şekillenmiş, gelişmiştir. Türk Kadını kültürel mirasın taşıyıcısı olarak renkli kişiliğini her şeye yansıttığı gibi tüm olumsuzluklara rağmen üretime devam etmiş ürettiği kültürel değerdelerin bir parçası olarak el tegahların da dokudukları kumaşlardan söz edebiliriz. El dokumacılığı çalışmanın büyük bir kısmını oluşturmakta olup Çanakkale İli Biga İlçesinde yaşayan Pomakların özellikle geleneksel giyim kuşam geleneklerini günümüze kadar getirmeyi başarmaları sebebiyle önem arz etmektedir. Küreselleşmenin de etkisiyle geleneksel giyim kuşam parçalarının teknik durumlarında gittikçe yok olduğundan bahsederek pomak el dokumacılığının da bu durumdan etkilendiğinden bahsedilmektedir. Bahsi geçen araştırma Çanakkale İli Biga İlçesindeki pomak kültürüne ait bireylerin el dokumalarında kullandığı araç ve dokuma teknik desenlerin literatüre geçmesini ve yine genç kız kıyafetlerinin durumunun değerdendirilmesini, el dokumasının kültürel değerdelerin korunmasının yanı sıra günümüz şartları nedeniyle etkileşiminin ve ülkemizde ki, pomak kültürüne ait el dokuma ve genç kız kıyafetlerinin durumunu teknik açıdan değerdendirmeyi ve devamlılığını, farkındalığı arttırmayı hedeflemektedir.

Güzel ve Kurnaz (2022) “Anadolu’da Kültürel Mirasını Koruyan Pomaklar, Sosyo Kültürel Yaşantıları Üzerine Bir Araştırma” Kültür kavramı ait olduğu toplumun birçok farklı etkileşiminden etkilenip birikerek ilerleyen ve toplumun tarihsel etkileşiminden etkilenip güçlenerek ait olduğu toplumun sahip olduğu değerdelerin yansıması olarak

karşımıza çıkmaktadır. Bahsi geçen durum açısından değerlendirdiğimizde kültür, topluma ait unsurlarla bir bütün olarak karşımıza çıkar ve ait olduğu kültüre ilişkin değerler kültürel miras karşımıza çıkmaktadır. Kültürel miras kavramı somut kültürel ve somut olmayan kültürel miras olarak iki ayrılmış olup ait oldukları kültürlere ilişkin bilgi vermektedirler. Somut kültürel ve somut olmayan kültürel miras öğeleri ait olduğu kültürün ortak bilincini yansıtan ve kendinden sonra gelecek kuşaklara iletilmesi açısından önemli kültür değerleridir.

Kültürel mirasın unsurları, kültürel, çevresel ve sosyal açıdan kültürün görünür olması açısından önemli bir yere sahiptir. Bahsedilen öğeler çerçevesinde topluma ait bireyler ait olduğu kültürü öğrenmiş olacaktır. Yine kültürel mirasın ekonomi ile de bağlantısı bulunduğu da bilinmekte, yerel kalkınma ve ekonomiye katılımı açısından değerlendirdiğimizde dolayı ekonomik katkısından söz edebiliriz. Yukarıda bahsedilen özellikler baz alındığında gelecek kuşaklara aktarılması ve korunması önem arz etmektedir. Bu durum ancak farkındalık sağlandığında ve yeni neslin ait olduğu kültürü tanımasıyla sağlanabilecektir. Kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasında ve aktarılmasında ait olduğu kültürün bireylerinin kolektif bilinci ile sağlanacaktır. Bir toplumu oluşturan kültürel değerlere bakıldığında barındırdığı farklı kültürlerin etkileşiminin etkileri görülmektedir. Bu durumda kültürel çeşitlilik meydana gelmekte ve kültürel miras unsurları da zenginleşerek farklılaşmaktadır. Bu durumda Kültürel mirası besleyen önemli bir unsur toplumların kültürel farklılıklarıdır. Kültürel özelliklerinin yaşatılmaya çalışıldığı zengin kültürlerden biri de Pomaklardır. Pomak Kültürü gelenek görenekleri, dil, din inanışları, dini ve toplumsal ritüelleri, giyim kuşam parçaları, , yeme içme kültürleri değerlendirildiğinde kadim bir kültürel mirasa sahip olması sebebiyle bahsi geçen araştırmaya ilham vermiştir. Bir kültürü başka kültürlerden ayıran unsurların başında ait olduğu kültüre sıkı sıkıya sahip çıkarak kendinden sonra gelecek kuşaklara iletmesi son derece önemli olup, Pomaklar da kendilerine özgü kültürel kimlik unsurlarını içeren toplumların kültürel örüntülerinin yazılı olarak bir araya getirilmesi kültürel mirasın iletilmesinin il koşulunu oluşturmaktadır. Bahsi geçen durum değerlendirildiğinde araştırma sorusunun çözümlenmesi için Pomak sosyo kültürel örüntülerinin keşfi için yorumlayıcı bakış açısıyla nitel desen yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırmanın en önemli özelliği ele aldığı konuyu ayrıntılı ve derinlemesine araştırabilme içeriğine sahip olmasıdır. Bu bağlamda araştırma kapsamında kullanılan nitel desen yaklaşımı sayesinde

konu derinliği ile araştırılmış olup, sosyo kültürel özellikler ile ilgili daha detaylı bilgiler elde edilmiştir. Araştırmanın rneklemini Pomak kültürüne sahip olan kişiler oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı Pomak kültürüne ait sosyo kültürel unsurların belirlenmesidir. Belirtilen amaç doğrultusunda da yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşme tekniği ile veri toplanmıştır. Betimsel analiz ile zmlenen verilerden yola çıkılarak Pomak kültürel miras boyutları altı başlık altında ele alınmıştır. Pomak kültürü mirası boyutları çeşitli aşamalarda isimlendirilmiştir; gelenek-görenek, edebi unsurlar, inanış unsurları, mutfak kültürü, giyim unsurları ve el sanatları olarak isimlendirilmiş ve boyut içerikleri değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda sahip olduğu kültürel özellikleri ile Pomakların kendilerine ait kültür birikimlerinin olduğu ve günümüzde yaşatmaya devam etmeye çalıştıkları belirlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Modeli

Çanakkale İli Biga İlçesine bağlı Biga Derneğinden temin edilen Kaynarca ve Elmalı köyleri ile Işıkel köyünde yaşayan Bulgaristan Göçmeni Pomak kadınların geleneksel giyim kuşam özelliklerinin orijinal biçimlerinin belirlenmesi ve günümüzdeki örneklerinin değişiminin incelenmesi ve Pomak kadınların geleneksel giyim kültürünü aktarımındaki rolünün ortaya konması amaç edinilen bu çalışmada karma nitel yöntem kullanılmıştır. Öncelikli olarak yarı yapılandırılmış soru formu ile görüşme tekniği yoluyla belirlenen hedef kitle üzerinde veriler toplanmış olup, veri toplama aşamasında veri toplama yöntemlerinden gözlem tekniği ile veri güvenliği sağlanmıştır. Karma nitel araştırma modeli kullanılan bu çalışmada Pomak kadın giyim kültürünün biçimsel ve sosyolojik açıdan derinlemesine analiz edilmesi bu doğrultuda topluma ait kültürel normlar, küreselleşme ve kadın rolü ele alınmıştır. Karma araştırma modeli, güçlü ve zengin veriler sunarak herhangi bir toplumsal ve kültürel bağlam hakkında bütüncül bir anlayış geliştirmeye olanak sağlar (Kartarı, 2017: 217; Creswell, 2018: 95). Nitel araştırma desenleri arasında belki de en kapsayıcı araştırmalar olarak nitelendirilebilirler. (Kartarı'dan aktaran Çarpar, 2020:700).

Bu nitel çalışma iki bölümden oluşmaktadır: Araştırma ilk bölümü Çanakkale İli Biga İlçesi Biga derneğinden temin edilen geleneksel giysiler ile Işıkel köyü geleneksel Pomak kadın giyim kuşam özellikleri ele alınırken, İkinci bölümde ise geleneksel Pomak kadın giyim kültürünün mevcut durumu, küreselleşmenin geleneksel Pomak kadın giyim kuşam kültürü üzerindeki etkisi ve geleneksel giyim kültürünün aktarımında kadınların rolü olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmada çoklu örneklem grubu kullanılmıştır. Araştırmanın hem gözlem hem görüşme tekniğinin birlikte kullanılmasından dolayı her yöntem için farklı yöntem belirlenmiştir. Her yöntem için örneklem grubu belirenmiş olup çalışma grubu şu şekilde oluşmuştur. Çanakkale İlinde Biga ilçesinde yaşayan Pomak kadınları araştırmanın evrenini oluştururken, Biga ilçesinde Biga Pomaklar Derneğinden temin edilen ve Işıkel köyünde yaşayan Pomak kadınlarına ait geleneksel giyim kuşam örnekleri araştırmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda öncelikle Biga ilçesine bağlı Pomakların yaşadığı köyler incelemeye alınmış olup bu köylerden en çok Pomak kültürünü koruyan ve yaşatan Işıkel köyü olduğu belirlenmiş dolayısıyla araştırma kapsamına alınmıştır. Biga Pomaklar Derneğinde bulunan Kaynarca ve Elmalı köylerinden temin edilen 11 adet parçadan oluşan 1 takım geleneksel Pomak kadın giysisi bu çalışmanın kapsamına dâhil edilmiştir.

Işıkel köyünde saha çalışması yapılarak kaynak kişi olan N. B.'ye (70) ait 3 parça giysi unsuruna rastlanılmıştır. Bu giysilerden biri geleneksel özelliğini korurken diğer ikisinin günümüzdeki kullanım biçimi olarak araştırma kapsamına alınmıştır.

Çanakkale İlinde yaşayan özellikle de köylerinde yaşamlarını sürdüren Pomak köyleri tespit edilmiş saha araştırması yapılmıştır. Araştırmaya dâhil olan katılımcılar amaçlı örnekleme türlerinden kartopu örnekleme yöntemi ile tespit edilmiştir. Bu anlamda özellikle Pomak kültürüne ait dernek, topluluk olup olmadığı araştırılmış, Biga Pomak Derneği ile irtibata geçilerek kartopu örnekleme yönetiminde olduğu gibi öncelikle Işıkel doğal lideri kişiler ile Pomak kültürüne ait kadınlarına ve kültürlerine ait giysi parçalarına ulaşılmıştır.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Pomak kültüründe geleneksel giyim kuşam biçimi, mevcut kullanım durumları, diğer kültürlerle olan etkileşimi ve bu giysilerin nesillere aktarımında kadının rolü, nitel araştırma yöntemiyle tespit edilmeye çalışılmış, bu amaçla nitel araştırmada en sık

kullanılan gözlem ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemleri ile oluşturulan, daha çok sözel ve ifadelerle odaklanan bir araştırma türüdür.

Araştırma verilerinin toplanmasında konu ile ilgili literatür taraması yapılarak kitap, makale, dergi ve online kaynaklar incelenmiş, uzman görüşleri doğrultusunda ölçme araçları hazırlanmıştır. İki bölümden oluşan araştırmanın birinci bölümünün verilerini toplamak için; kaynak kişilerle görüşmelerde kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu ve ulaşılan halk giysilerinin incelenmesi için, gözlem formu, (giysi inceleme formu) hazırlanmıştır. Ayrıca Çanakkale İli Pomak Kadınları ve Çanakkale Biga Pomaklar Derneği Başkanı İ.Ç (58) ve üyeleri olmak üzere toplam 6 kişi ile görüşme yapılmıştır.

Biga ilçesine bağlı Işıklı köyünde Pomak geleneksel ve günümüzde değişime uğrayan kadın giyim örnekleri ile Biga Pomaklar derneğine ait takım olarak 11 parçadan oluşan geleneksel giyim kuşama ait biçimsel özellikleri, renk, kumaş, süsleme ve aksesuar olarak giysi analiz formuna uygun şekilde incelenmiş, fotoğraflanarak ulaşılan Pomak kadın giysileri günlük giyim, özel gün giyimi ve sokak giyimi ana başlıkları altında sınıflandırılarak günümüzde yapılan değişiklikler kaynak kişilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda yorumlanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Araştırmanın ilk bölümünde; Halk giysileri günlük giyim, özel gün giyimi ve sokak giyimi ana başlıkları altında; iç giysiler, dış giysiler, üst giysiler, özel gün giysileri, gelin giysileri olarak sınıflandırılmıştır. Alan araştırması sonucunda ulaşılan Biga Pomaklar Derneğinde bulunan Elmalı ve Kaynarca köylerine ait 11 adet giysi parçası ile Işıklı köyünde ulaşılan 3 adet giysi parçası alt amaçlar doğrultusunda, ilk olarak biçim, kumaş, renk, süsleme ve aksesuar özellikleri açısından incelenmiş ve kaynak kişilerden elde edilen bilgiler doğrultusunda yorumlanmıştır. İkinci bölümde; Pomak kültürüne ait geleneksel kadın giyimine ilişkin küreselleşme ve bu giysilerin günümüze aktarımında kadın rolünün etkisi açıklanmaya çalışılmıştır.

Yapılan görüşmelerde Pomak giyim kültürüne ait özellikle Gelibolu, Çan İlçesinde bulunan Pomak köylerinde Pomak giyim kültürüne ait giysi parçalarının kaybolduğu ve

yok olduğu, günümüze ulaşmış örneklerin ise az sayıda olduğu gözlenmiş ve aktarılmıştır. Bu nedenle araştırma sırasında genellikle baskın olarak Biga ilçesine bağlı Işıkelı köyünde bulunan giyim parçaları ve Biga Pomaklar Derneğinde bulunan giyim kuşam örneklerine ağırlık verilmiştir.

Veri analizinde görüşme formu üzerindeki öncelikle sık tekrar eden cümleler ve araştırma modeline uygun katılımcı yanıtları değerlendirilmiştir. Veri sonuçları ortaya konulurken katılımcı ifadelerinden doğrudan alıntılarla veriler desteklenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde araştırmanın verilerini oluşturan, Pomak kültürüne geleneksel kadın giysi parçaları olan günlük giyim, iç giyim, alt giyim, dış giyim, özel gün giyimi ve dış giyim olarak gruplandırılan Biga Pomaklar Derneğine ait toplam 11 adet giysi parçası ve Işıkeli köyüne ait toplam 3 adet giysi parçası ile kaynak kişilerden elde edilen bilgiler ekseninde analiz edilmiştir. Küreselleşme kavramı üzerinde durularak, geleneksel Pomak kadın giyiminin günümüze aktarımında kadın faktörünün etkisi yorumlanmaya çalışılmıştır.

4.1. Geleneksel Pomak kadın giyim kuşam özellikleri

Biga Pomaklar Derneğinde bulunan Elmalı, Kaynarca köyü ile Işıkeli Köyü geleneksel Pomak kadın giyimine ait geleneksel Pomak kadın giyim parçaları incelenmiş, her bir parça giyim sırası dikkate alınarak gruplandırılmış ve Pomak dilindeki adları ile aktarılmıştır.

Pomak geleneksel kadın giyimi incelendiğinde Biga bölgesi de dâhil olmak üzere genel olarak canlı renklerin kullanıldığı, bu köyde yaşayan kadınlar ile yapılan görüşmelerde canlı renklerin kullanılmasının göçtükleri rodop bölgesindeki dağlardaki çiçekleri yansıttığını aktarmışlardır. Yine geleneksel giyim kuşam parçalarında oldukça ağır ve meşakkatli neredeyse giyim parçasının tamamını kaplayan işlemelerin olduğu, yakın bir tarihe kadar giyim parçalarını ürettikleri kumaşı da kendilerinin ürettiği, oldukça emek gerektiren ve her parçasının sanat değeri taşıyan oldukça görkemli bir geleneksel giyim kültürüne sahip olduklarından bahsedebiliriz.

4.2. Günlük Giyim Kuşam

Bulgaristan göçmeni Pomak kadınların günlük giyim kuşamları içe giyilen iç giyim ve üzerine giyilen dış giyimi oluşturan giysilerden oluşmaktadır. Resim 2’de günlük yaşamda giyilen Pomak kadın giyimi yer almaktadır. Yakın bir tarihe kadar günlük

giysilerini yansıtan görsel 1960 lı yıllarda yerini Biga bölgesinde kırsal alanda kullanılan şalvar ve bluz almıştır. Geleneksel giyim parçalarının el dokuması olması, üzerinde ki işleme ve süs malzemelerinin oldukça hatırı sayılır bir ağırlığa sahip olması nedeniyle bu değişim kültürel etkileşimin etkisiyle de hızlı bir hal almıştır.

Resim 2. Pomak kadın giyimi Kaynak: (Biga Pomaklar Derneği)

Resim 2’de yer alan geleneksel Pomak kadın giyimi Biga Pomaklar derneğinden temin edilerek sırasıyla orijinal biçimiyle iç giyim, üst giyim, dış giyim başa giyilenler, aksesuarlar olarak giyilmiştir. Oldukça ağır işlemeye sahip olan giyside herhangi bir yıpranmaya rastlanılmamıştır. Giysilerin kumaşlarında bazı bölümlerde sararma ve renk solmaları belirlenmiştir. Bedene giyilen giysileri; Riza (iç elbise), Entari, üzerine giyilen salta bu giysilerin tamamlayıcısı olarak başta oyalı Karpa adı verilen başörtüsü, belde Pakolini ve kuşak, kollara Rakaynisa adı verilen kolluk, ayağa ise, Papuse adı verilen çorap giyilmektedir. Bele bağlanan önlük ve kemer giyim-kuşamın önemli tamamlayıcılarıdır. Günlük yaşamda giyilen bu giysiler aynı zamanda kaynak kişinin belirttiği üzere özel günlerde de giyildiği bilinmektedir. Özel günlerde ek olarak sinse adı verilen boyna takılan boncuk ve fes kullanılmaktadır. Türk giyim tarihi incelendiğinde, Osmanlı döneminde kullanılan giysilerin yöreden yöreye farklılık gösterdiği, giyen kişinin mevkiine, giydiği yere ve zamana göre değişik şekillerde kullanıldığı görülmektedir. Böylece ülkenin her köşesinde farklı giysiler, farklı giyim özellikleri yaşam koşullarına uygun olarak çeşitlilik göstermiştir (Koç ve Koca, 2006: 43). Pomakların geleneksel giyim biçimleri Çanakkale yöresinde diğer yaşayan kültürlerle göre farklılık gösterirken kendi kültürlerini bu yörede diğer kültürlerden ayrı tutarak korumaya çalıştıkları görüşmeler sırasında belirlenmiştir.

Kadın, gelenekleri ve toplumdaki yerine göre, neyi, nerede, ne zaman, nasıl giyeceğini yaşayarak öğrenir. Böylece giyim- kuşam geleneği kuşaklar arası yaşatılır. Bununla birlikte tarihi, coğrafi konum ile ekonomik ve sosyal yapı gibi farklılıklar, doğal olarak kıyafet tarzını etkileyerek yörelere özgü giyim tarzlarının oluşmasına yol açmıştır (Şener, 2006: 230). Pomak giyiminde de Pomakların yaşadığı coğrafyanın etkisi giysilerde kullanılan renk ve süslemelerine yansıdığı görüşmeler ve incelemeler sonucunda tespit edilmiştir.

4.3. İç Giyim

Dış giysilerin içine ten üzerine giyilen giysilerin tümü iç giyim olarak adlandırılır. Çanakkale ili ve yöresinde yapılan araştırma sonucunda, aşağıda yer alan iç giysi örneğine ulaşılmıştır. Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler neticesinde Riza olarak adlandırdıkları iç giysi üzerine pullar boncuklar işlenerek yapıldığı belirtilmiştir.

Resim 3. Riza, Pomak İç Elbise (ön-arka) Kaynak: (Biga Pomaklar Derneği)

Resim 3'te kaynak kişinin belirttiği üzere, beyaz pamuklu ve kırmızı renkli el dokuması kumaştan makine ile dikilen İç elbise (Riza), biçim olarak peşli kesimlidir. Bedene düz olarak birleştirilmiş kollar hareket kolaylığı sağlamak için kol altına ek bir parça eklenmiştir. Yaka oyuntusu boyun çevresi çevreleyecek şekilde oyulmuş olup, yaka kenarı ve yaka ucu ince şerit ile temizlenmiştir. Kaynak kişiden elde edilen bilgiye göre iç elbisenin (Riza) yaka çevresi üst bedende kırmızı pazen kumaş kullanılarak üzeri el nakışı ile Pul ve boncuk kullanılarak süsleme yapılmıştır. Ancak orijinal halinde bu ek kırmızı pazen kumaş bulunmadığı belirtilmiştir. Bu durumda giysilerde birtakım değişikliklerin

yapılmakta olduğu söylenebilir. Riza'nın göğüs altından kesikli olduğu ve göğüs altından etek ucuna doğru genişlediği görülmektedir. Göğüs altında kırmızı renk çizgili farklı bir kumaş kullanılmış olup, etek ucunda ise el nakışı ile pul ve boncuk süslemeleri kullanılmıştır. Renk olarak, kırmızı, pembe, mavi, sarı ve yeşil tonlar süslemede tercih dilmiştir. Biçimsel olarak etek ucuna doğru genişleyen bu iç elbisenin (Riza) kol uçlarında ince biye kullanılmıştır. Arka bedende ise yine göğüs altındaki kesik devam etmekte olduğu görülmüştür. Beyaz renk pamuklu el dokuması kumaştan kesilen Riza'nın arka bedende kol kare biçimli kesime sahip ve kol altında ek parçanın yer aldığı belirlenmiştir. Arka üst beden ve göğüs altından etek ucuna doğru genişleyen kısımda yanlarda peş bulunmaktadır. Yan peşlerde beyaz zemin üzerine kırmızı çizgili pamuklu kumaş yer alırken aynı formun ve kumaşın ön bedende de kullanıldığı görülmüştür. Arka yaka boynu çevreleyecek şekilde kavisli oyulmuştur. Kol ve tek ucunda yan peşlerde sarı, mavi, kırmızı renklerde elde nakış yapılarak pul ve boncuk işlendiği görülmüştür.

Resim 4. Riza, Pomak İç Elbise (ön-arka) Kaynak: (Biga Pomaklar Derneği)

Resim 4'te Riza yani iç elbisenin yakasının kesilmemiş hali yer almaktadır. Kadınlar çeyizlerinde evlenene kadar sakladıkları iç elbiselerin yakalarını kullandıkları yani çeyizden çıkartacakları zaman kesmektedir. Pomak giyimine yönelik kaynak kişi İ.Ç. (58) şu bilgileri vermiştir: *“Elbiselerde ve işlemelerde hâkim olan Kırmızı renk ve pembe renk Bulgaristan'da Rumeli dediğimiz Osmanlı Dönemindeki vilayet Bulgaristan Yunanistan Makedonya dediğimiz topraklardan oluşan belli bir bölge oradaki dağların çiçekleri kırmızı renkleri ile çok ünlüymüş bekâr ya da evli kişilerde bu renkler değişmiyor. Fakat köyden köye kıyafetlerde değişimler olabiliyor bunun anlamını bizde bilmiyoruz.”*

Pomak giyimine yönelik kaynak kişi İ.Ç. (58) şu bilgileri vermiştir: “İçe giyilen gömlekte pamuklu kumaş içine giyilen kıyafetin rahat olması terletmemesi gerekiyor.”

4.4. Dış Giyim

Genellikle ev içerisinde günlük yaşamda kullanılan, tarlada iş yaparken, giysilerin üzerine giyilen giysilerdir. Pomak Kadınlarının iç giyimde dâhil olmak üzere 11 parçadan oluşan günlük giyim takımlarının yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler sonucu eksiksiz olarak tarlada iş yaparken, gündelik rutin işlerinde ve özel günlerinde kullandıkları bilgisine erişilmiştir. Dış giyim parçaları entari, salta bu giysilerin tamamlayıcısı olarak başta oyalı Karpa adı verilen başörtüsü, belde Pakolini ve kuşak, kollara Rakaynisa adı verilen kolluk özel günlerde ek olarak sinse adı verilen boyna takılan boncuk ve fes kullanılmakta, ayağa ise, Papuse adı verilen çorap ve Papuse giyilmektedir. Çanakkale İli ve yöresinde yapılan araştırma sonucunda aşağıda yer alan dış giysi örneklerine ulaşılmıştır.

Resim 5. Entari, Pomak Dış Elbise (ön-arka) Kaynak: (Biga Pomaklar Derneği)

Resim 5’te dış elbise günümüzde özel günlerde kullanılan kaynak kişilerden elde edilen bilgilere göre yaklaşık 40 yıl öncesine kadar gündelik yaşantılarında kullandıkları 1800’lü yıllara ait giysi parçasının Pomak kültüründeki adı entari olarak adlandırılan dış elbisedir. Pamuklu dokuma kumaştan üretilmiş olup siyah çizgili kumaş üzerine pembe, krem, mavi el işlemeli desenlerden oluşmaktadır. Entarinin boyu ayak bileğine kadar

uzanmakta olup, dizin üstüne kadar uzanan iki yan dikişten açılan yırtmaç bulunmaktadır. Kol formu iç elbise (Riza) ile aynı formda olup, kol ağzı alt dikişinde yırtmaç bulunmaktadır. Uç uca kapamalı olan entarinin yakası göğüs hizasına kadar kare şeklinde oyuntu verilerek kesilmiş ve göğüs hattı üzerinde sivrilerek inmiştir. Kol ağzı, yaka kenarı, yırtmaç kenarı ve etek ucu pembe, krem, mavi renklerde pul ve boncuk kullanılarak elde işlenmiştir. Entarinin kol altına ek kare biçimin de bir parça eklendiği görülmüştür. Astarsız olarak makinede dikildiği belirlenen entarinin arka bedeni de aynı biçimde kesildiği görülmüştür. Arka bedende yan dikişlerden açık yırtmaç kenarları arka ortasına doğru sıklığı azalan oval hatlarda bir pul ve boncuk süslemesi kullanılmıştır. Katılımcıların aktarımı doğrultusunda günümüze aktarılırken herhangi bir değişikliğe uğramadığı tespit edilmiştir.

Resim 6. Salta-Cepken (ön-arka) Kaynak: (Biga Pomaklar Derneği)

Resim 6’ da cepken, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre salta olarak adlandırılmakta olup entarinin üzerine giyilen 40 yıl öncesine kadar gündelik yaşantısında kullandığı giysi parçasıdır. Aba kalın dokuma kumaştan üretilmiş olup siyah zemin üzerine pembe ve kırmızı ağırlıklı, krem, pembe, mavi, sarı, kırmızı, yeşil boncuklardan el işi süslemelerden oluşmaktadır. Kalça hizasında astarsız olan cepkenin (Salta) kolları entari kol biçimi ile aynı şekilde dikilmiştir. Kol boyu bilek hizasındadır. Uç uca kapanan cepkenin (Salta) yakası düz olarak aşağı inmekte ve kenarları kırmızı biye ile temizlenmiştir. Kol uçları ve etek ucu da yine kırmızı renkli biye ile temizlenmiştir. Saltanın arka bedeni de ön bedenle aynı biçim kesimli olup, yaka boyun çevresini çevreleyecek şekilde oyuntuludur. Betimsel süsleme kullanılmış olup, pul ve boncukların yoğun kullanıldığı dikkat çekmiştir. Katılımcıların aktarımı doğrultusunda günümüze herhangi bir değişikliğe uğramadığı aktarılırken tespit edilmiştir. Pomak giyimine yönelik

kaynak kişi İ.Ç. (58) şu bilgileri vermiştir: “*Cepken aba denilen kalın bir kumaş sert bir kumaş onun üzerine pullar boncuklar işlenerek yapılmakta olduğunu*” belirtilmiştir.

Resim 7. Salta ön-arka Kaynak: Biga (Işkeli köyü, N.K.)

Resim 7’de siyah renk zemin üzerine sarı, yeşil, kırmızı, pembe, mavi renklerde sıralı şekilde pul ve cam boncuk kullanılarak elde işlenmiş olan dokuma kumaştan yapılmış orijinal olan ve değişime uğramadığı tespit edilen salta, ön ve arka beden bütün ve omuz dikişleri olmayan bir kesime sahiptir. Saltanın boyu bele kadar uzanmaktadır. Kol formu kare biçimli kesim özelliğine sahip olup kol boyu dirsek hizasında kalmakta olup kol çevresine el dikişi ile pul işlemeli kordon ile süslenme yapılmıştır. Uç uca kapamalı olan saltanın yakası oyuntulu ve düz bir şekilde etek ucuna kadar inmektedir. Etek ucu, kenarları, kol ağzı çevresinde olduğu gibi pullu kordon ile çevrelenmiştir. Giysi parçaları el dikişi ile birleştirilmiş ve içi astarlanmamıştır. Arka görünümdede ise arka ortası siyah zemin boş bırakılmış olup, yan dikişlere doğru ve etek ucundan yukarıya doğru bir bölüm yine aynı renk pullardan oluşan sıralanarak elde işlenerek süslenmiştir. Bitkisel bezeme tekniği kullanılmış, arka gövde de sırt bölümünün sağ ve sol yanlarında 3 adet çiçek motifi oluşturulmuştur. Aynı motif hem ön hem de arka kolda görölmektedir. Saltanın kaynak kişinin çeyizinde olduğu belirtilmiş ve bu nedenle tam tarihi bilinmemesine rağmen yer yer yıpranmaların tespit edilmesi çok eski tarihten kaldığını göstermektedir.

Resim 8. Karpa, Baş Örtüsü Kaynak: (Biga Pomaklar Derneği)

Resim 8'deki başörtüsü, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre Karpa olarak adlandırılmakta olup genellikle evli kadınların yaklaşık 40 yıl öncesine kadar gündelik yaşantısında kullandığı giysi parçasıdır. Pamuklu dokuma kumaştan üretilmiş olup krem zemin üzerine pembe ve kırmızı ağırlıklı krem, sarı yeşil, mavi el işi süslemelerden oluşmaktadır. Katılımcıların aktarımı doğrultusunda günümüze aktarılırken herhangi bir değişikliğe uğramadığı tespit edilmiştir. Pomak giyimine yönelik kaynak kişi İ.Ç. (58) şu bilgileri vermiştir:

“Karpa; başa takılan örtü, karpanın altında fes bekâr kızlar bazen karpayı kullanmayabiliyorlardı. Sadece fesi takarak köy sokaklarında gezebiliyorlardı. Ama annelerimiz belli bir yaşın üstündekiler takmak zorunda çünkü başını örtüyordu.”

Resim 9. Pakoloni, Kuşak Kaynak: (Biga Pomaklar Derneği)

Resim 9'daki kuşak, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre Pokaloni olarak adlandırılmakta olup entarinin üzerine takılan 40 yıl öncesine kadar gündelik yaşantısında kullandığı giysi parçasıdır. Tülbent kumaştan üretilmiş olup tülbentin çevresi pamuklu

püsküller ile çevrelenmiş tülbentin kenarları pembe ve kırmızı ağırlıklı, krem, pembe, mavi, sarı, kırmızı, yeşil boncuklardan el işi süslemelerden oluşmaktadır. Katılımcıların aktarımı doğrultusunda günümüze aktarılırken herhangi bir değişikliğe uğramadığı tespit edilmiştir. Pomak giyimine yönelik kaynak kişi İ.Ç. (58) şu bilgileri vermiştir: *Kuşaklar tülbentten yapılıyor olabilir.*

Resim 10. Kuşak, Mendil Kaynak: (Biga Pomaklar Derneği)

Resim 10. ‘daki mendil, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre kuşak olarak adlandırılmakta olup entarinin üzerine takılan 40 yıl öncesine kadar gündelik yaşantısında kullandığı giysi parçasıdır. Pamuklu dokuma kumaştan üretilmiş olup siyah zemin üzerine, krem, pembe, mavi, siyah el işi süslemelerden oluşmaktadır. Katılımcıların aktarımı doğrultusunda günümüze aktarılırken herhangi bir değişikliğe uğramadığı tespit edilmiştir. Pomak giyimine yönelik kaynak kişi İ.Ç. (58) şu bilgileri vermiştir: “*Pomakçası salta olan cepken biraz ağır, kuşak yine cepken ve kuşakta takması biraz daha zor özel günlerde daha yenisini ve süslüsünü kullanıyorlar normal hayatta gerekmiyor, normal hayatta gerekenler iç elbise riza dediğimiz çizgili en üstteki elbise üstünde hemen en önde olan karaeli olan mendil (önlük) üstünde kuşak var birde dış elbise var.... Kuşaklar tülbentten yapılıyor olabilir üzerinde çok fazla işleme var, önlükte pamuklu bir kumaş*” olduğu ifade edilmiştir.

Resim 11. Sinse, Boncuk Kaynak: (Biga Pomaklar Derneği)

Resim 11.'deki boncuk süs, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre sinse olarak adlandırılmakta olup entarinin üzerine takılan genellikle özel günlerde kullandığı giysi parçasıdır. Farklı birçok renkten oluşan genellikle yörede yaşayan kadınlar tarafından üretilmekte, katılımcıların aktarımı doğrultusunda günümüze aktarılırken herhangi bir değişikliğe uğramadığı tespit edilmiştir. Pomak giyimine yönelik kaynak kişi İ.Ç. (58) şu bilgileri vermiştir: *“Yine feste sıra dizili altınlar her kııda vardır olmazsa olmasıdır ortasında iki tane altın bulunur. Genç kızlar ve evlilerde aynı şekilde kullanmaktadır. Zamanında kullanılırken orijinal elbiselerinde gerçek altındı. Birde kıyafetlerin üzerine takılan boncuklar var silse dediğimiz..”*

Resim 12. Fes, Başlık Kaynak: (Biga Pomaklar Derneği)

Resim 12.'deki başlık, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre fes olarak adlandırılmakta olup entarinin üzerine takılan 40 yıl öncesine kadar gündelik yaşantısında kullandığı giysi parçasıdır. Pamuklu dokuma kumaştan üretilmiş olup metal bir zemine ek olarak üretilmiş, siyah, krem, pembe, mavi, siyah el işi süslemelerden oluşmaktadır. Katılımcıların aktarımı doğrultusunda günümüze aktarılırken herhangi bir değişikliğe

uğramadığı tespit edilmiştir. “Yine feste sıra dizili altınlar her kızda vardır olmazsa olmasdır ortasında iki tane altın bulunur. Genç kızlar ve evlilerde aynı şekilde kullanmaktadır.

Resim 13. Rakaynisa, kolluk Kaynak: (Biga Pomaklar Derneği)

Resim 13.’deki kolluk, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre Rakaynisa olarak adlandırılmakta olup entarinin kol kısmına takılan 40 yıl öncesine kadar gündelik yaşantısında kullandığı giysi parçasıdır. Pamuklu kumaştan üretilmiş olup pembe ağırlıklı olarak krem, pembe, mavi, siyah boncuklardan el işi süslemelerden oluşmaktadır. Katılımcıların aktarımı doğrultusunda günümüze aktarılırken herhangi bir değişikliğe uğramadığı tespit edilmiştir.

Resim 14. Çorapi, çorap Kaynak: (Biga Pomaklar Derneği)

Resim 14. ‘teki çorap, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre Çorapi olarak adlandırılmakta olup entarinin üzerine takılan 40 yıl öncesine kadar gündelik yaşantısında kullandığı giysi parçasıdır. Çoraplar yün iplikten örüldüğünü yine görüşmeler sırasında kaynak kişiler tarafından belirtilmiştir.

Resim 15. Papuse, ayakkabı Kaynak: (Biga Pomaklar Derneği)

Resim 15.'teki ayakkabı, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre Papuse olarak adlandırılmakta olup günümüzde de gündelik yaşantısında kullandığı giyim ürünüdür. Geçmişte ayakkabıların ana malzemesinin lastikten yapıldığı deriden çok nadir olarak yapıldığı kaynak kişiler tarafından belirtilmiştir.

Resim 16. Geleneksel Pomak kemer Kaynak: Biga (Işıkeli köyü, N.K.)

Resim 16'da Pomak kadınlarının giyim kuşamlarının önemli bir tamamlayıcısı olan dokuma kemer görseli yer almaktadır. Orijinal dokuma kemerde siyah zemin üzerine pembe ve gümüş renkte pul ve cam boncuklar ile süsleme yapılarak geometrik formlar oluşturulmuştur. Oldukça eski tarihli olduğu ve daha önce de kullanıldığı belirtilmiştir. Günümüzde üretilen kemerlerin hazır kumaşlar üzerine plastik pul ve boncuklar ile benzer süsleme formlarının hazırlanmış olduğu bilinmektedir. Farklı renk ve işlemlerde olanları mevcuttur.

Resim 17. Geleneksel Pomak önlük Kaynak: Biga (Işıkeli köyü, N.K.)

Resim 17'deki kaftan üzerine bele bağlanan orijinal dokuma önlüğün kaynak kişinin çeyizinde olduğu ve tarihi net bilinmemekle birlikte üzerindeki yer yer yıpranmalardan dolayı çok eskiden kalığı düşünülmektedir. Kırmızı zemin üzerine siyah çizgiler halinde dokumanın yapıldığı görülmektedir. Pamuklu el dokuması ile yapılan önlüğün Pomak kadınlarının eskiden kendilerinin dokuduğu bilinmektedir. Önlüğün yüzeyi, siyah, sarı ve kırmızı renklerde ipliklerle dokunmuştur. Bele bağlanan kısımda yanlardan iplikler uzatılmıştır. Önlük üzerine işlenen motiflerin Pomak kültüründe yer alan betimsel bezeme tekniğinde olup pul ve cam boncuklar ile oluşturulan motif olup kültürel süsleme özelliklerini taşımaktadır. Orijinal özelliklere sahip olduğu belirlenen bu önlüğün günümüzde hazır dokuma kumaş üzerine günümüzdeki plastik boncuk ve pullarla süslemeleri olan önlüğe dönüşmüştür.

Resim 18. Geleneksel Pomak başlık Kaynak: Biga (Işıkeli köyü, N.K.)

Şekil 18'de başa geleneksel Pomak kadın giyiminde hem özel günlerde hem de gündelikte giysiyi tamamlamak üzere başa giyilen bir aksesuar olarak bilinen orijinal Pomak başlığı yer almaktadır. Renkleri sarı, kırmızı, yeşil, pembe, siyah vb. canlı renklerden oluştuğu, genellikle pamuklu ipliklerin kullanıldığı bilgilerine ulaşılmıştır. Günümüzde üretiminde özgün malzeme ve süslemelerde değişim görülmektedir.

Resim 19. Geleneksel Pomak çanta Kaynak: Biga (Işıkeli köyü, N.K.)

4.5. Üst giyim (Dış giyim)

Biga yöresindeki kadınların kasaba ve köylerde sokağa çıkarken başlarının üzerine atacakları şekilde tasarlanmış bir bakıma dış elbise formatında olan ferace olarak adlandırdıkları giysi parçası günümüzde halen kullanılmakta olup Çan İlçede görüşme

sağlanan Pomak kültürüne ait kadın katılımcıların bu giysi parçasını kullanmadıklarını fakat Gelibolu İlçesinde yaşayan Pomak kadınların siyah feracelerin yanı sıra beyaz ve mavi renkte ki pelerinsiz formatını kullandığı tespit edilmiştir. Yine Gelibolu İlçesinde ki kadın Pomak katılımcıların Yunanistan göçmeni olan Balıkesir İli Toybelen Köyünde ve Bursa İli Sölez köyünde yaşayan irtibat halinde oldukları akraba ve tanıdıklarının siyah feraceyi kullandığı bilgisine erişilmiştir.

Resim 20. Gündelik geleneksel dış giyim örneği Ferace Ön – arka görünüm Kaynak: Biga (Işıkel köyü, N.K.)

Resim 21. Ferace, Dış Giyim Parçası ön-arka Kaynak: Biga (Işıkel köyü, N.K.)

Resim 21.'deki giyim parçası Çanakkale İli Pomak kültüründeki çoğunluk tarafından ferace olarak adlandırılmaktadır. Siyah kalın saten kumaştan kendileri tarafından dikilen dış giyim parçası Biga Bölgesinde sırt kısmında kuyruk şeklinde ek parçası bulunmakta olup bu kısmı genelde başlarına doladıkları ek bir parça bulunmaktadır.

Resim 22. Gündelik dış giyim örneği Pardösü Ön görünüm Kaynak: Biga (Işıkeli köyü, Kadriye SARI)

Resim 22.'deki giyim parçası, günümüzde Resim 20 ve 21 deki geleneksel giyim parçası olan feracenin yerini almış pardösü örneğidir. İnce yapılı çeşitli kumaşlardan üretilmekle birlikte feracenin aksine hazır giyim ürünü olarak temin edilmektedir. Bu açıdan Biga İlçesi Pomak kadınları ile yapılan görüşmelerde; pardösünün kullanımının feraceye kıyasla daha konforlu olduğu tespit edilmiş, özellikle Işıkeli Köyünde yalnızca bir iki kişi tarafından kullanıldığı bilgisine erişilmiştir.

4.6. Gündelik Giyim Kuşam

Resim 23. Bluz ve şalvar gündelik giyim parçası Kaynak: Biga (Işıkeli köyü, N.K.)

Resim 23’de Işıkeli kadınlarının özellikle günümüzde genellikle ince yapıda kumaştan kendilerinin diktikleri şalvar üzeri bluz giydikleri giysiler yer almakta olup, 40 yaş üstü kadınlarla yapılan görüşmelerde yaklaşık 30 yıl öncesinde gençlik dönemlerinden şalvar üzeri salta kullandıklarını günümüzde şalvar üzeri bluz kullanmayı tercih ettiklerini, bu duruma malzemeye ulaşmanın daha kolay olduğu gündelik işlerde kullanımın daha hafif olması sebebiyle kullanışlı olduğunu beyan etmişlerdir. Geleneksel Pomak giyiminde Biga ilçesindeki Pomak kültüründe şalvar giyinilmediği belirtilmiştir.

4.7. Özel Gün Giyim-Kuşamı

Resim 24. Özel gün takım giyim örneği Kaynak: Biga Pomaklar Derneği

Düğün, hıdrellez bayram gibi özel günlerde de 11 giyim parçasından oluşan geleneksel kıyafetleri giydiklerini aktarmışlardır. Gelinlerin yalnızca entari adı verilen genellikle kaynaklarda karşımıza üç etek olarak çıkan giyim parçasının ön iki kanadının arkaya doğru bağlandığı tek farklılığın bu olduğu bilgisine erişilmiştir. (çengelli iğne yardımıyla iki kanadın ucundan arka bel kısmında birleştiriyorlar.

4.8. Çocuk Giyim-Kuşamı

Resim 25. Geleneksel Pomak çocuk Eteği Kaynak: Biga (Işıkel köyü, N.K.)

Resim 25'deki kırmızı pamuklu dokuma kumaştan elde dikilmiş olan etek, Pomak çocuklarının geleneksel giyiminde kullanılmaktadır. Etek A etek formunda olup kalça hattından kesikli ve kesik altından aynı şekilde belden büzgü verilerek hacimli bir biçim kazandırılmıştır. Eteğin beli elde temizlenerek lastik takılmıştır. Yandan dikişli eteğin kalça hattında bulunan kesikte ve etek ucunda siyah kordon ile çevrelendiği belirlenmiş olup, sarı, mavi, mor, gümüş renklerinde sıralanarak elde pul ve cam boncuk işlendiği görülmektedir. Pomak geleneksel kadın giyiminde pul ve cam boncuk işlemler yoğun kullanılmasına karşın çocuk eteğinde bu yoğunluğun daha sade tutulduğu bununda çocuk giyimine özgü olduğu belirlenmiştir. Eteğin ön ve arak görünümü biçim ve süsleme bakımından aynı olduğu tespit edilmiştir.

Resim 26. Geleneksel Pomak çocuk Eteği Kaynak: Biga (Işıkeli köyü, N.K.)

Resim 26'de Kaynak kişinin çeyizinde yer alan beyaz zemin kırmızı çizgili pamuklu el dokuma pamuklu kumaştan el dikişi ile dikilmiş olan etek, ön orta- arka ortalarından kesikli olup her iki tarafta genişliğini sağlayan yanlara yerleştirilmiş ek parça bulunmaktadır. Kumaş parçalarının birleştirildiği kısımlarda kırmızı ve mavi renk ip kullanılarak süs dikişi yapıldığı görülmektedir. Eteğin beli kemer ile çevrelenmiştir. Ön ortadan etek ucun kadar uzanan kesikli hat üzerine mavi, yeşil, sarı, pembe ve kırmızı renklerde pullar ile süsleme yapılmıştır. Aynı süsleme etek ucunda da kullanılmıştır. Etek ucundan yukarıya doğru yan kesiklere kadar uzanan mavi, pembe ve siyah kordon dikildiği bu kordonlar üzerine ise gümüş pul ile süsleme yapıldığı belirlenmiştir. Kaynak kişiler tarafından günlük giyilen geleneksel giysilerin daha sade oldukları belirtilmiştir.

Resim 27. Geleneksel Pomak çocuk Salta Kaynak: Biga (Işıkeli köyü, N.K.)

Resim 27'de Kaynak kişinin çeyizinde yer alan geleneksel Pomak kadın giyiminde kullanılan Saltanın çocuk giyimindeki versiyonu yer almaktadır. Pomak kadın giyiminde kullanılan Salta ile biçim, kumaş ve renk özellikleri birebir olmakla birlikte süslemede bazı

değişikliklerin olduğu görülmektedir. Çocuk Saltasında önde yaka, kol kenarları ve etek ucu sıralanarak dizilen pullar ve cam boncuklardan oluşmaktadır. Pul ve boncuklarda kullanılan renklerin kadın giyimindeki renklerle benzer olduğu görülmektedir. Ancak etek ucundan yakayı takip ederek çevreleyen kırmızı renkte kordon kadın giyiminde etek ve kol ucunda yer almaktadır. Ön gövdenin süslemesinde betimsel bezeme kullanılmış, çiçek motifi işlenmiştir. Saltanın arka gövdesinde ise yakanın sağ ve sol yanlarına yaklaşık 3 cm boşluk bırakılarak arka ortasına doğru uzanan üçgen bir şekil verilmiş ve üçgen şeklinin içi boş bırakılarak siyah kumaşa vurgu yapılmıştır. Arka gövdede betimsel ve geometrik bezeme süsleme tekniği kullanılarak, pullar ve cam boncuklarla elde işleme yapılmıştır. Kol ve etek ucunda yine kordon ile çevrelenerek pullarla süsleme yapıldığı tespit edilmiştir. Bu çocuk saltasında yoğun bir süsleme kullanıldığı dikkat çekmektedir.

4.9. Pomak Dokuma Kültürü

Resim 28. Birsalge, Kapı mendili Kaynak: Biga (Işıkeli köyü, N.K.)

Pomak kültüründe dokuma önemli bir yer tutmaktadır. Kaynak kişilerden elde edilen bilgiler ışığında eskiden kendi giydikleri giysileri, evlerinde kullandıkları örtüleri, aksesuarlarında kullandıkları tüm kumaşları kadınlar tarafından dokunulduğu el emeği olarak yıllarca sürdürdükleri ancak günümüzde son kalan yaşlılar tarafından dokumanın bilindiği bundan sonraki kuşağın bu kültürü yaşatamayacağı bilgilerine

ulaşılmıştır. Resim 28’de Pomak dokuma kültürünün bir parçası olarak karşımıza çıkan kapı mendili birsalge, kendi dokudukları kumaş üzerine beyaz zemin üzerine kırmızı ağırlıklı pembe, yeşil gibi Pomak kültüründe kullanılan renklere ağırlık verilmiş ve geleneksel motifler kullanılmıştır. 40 yaş ve üstü yapılan görüşmelerde kadınların giyim takımının hazırlanması, geleneksel süslemelerin, dokumanın anneden kızıya öğretildiği bilgisine erişilmiştir, bu kişiler artık günümüzde kız çocuklarının bunu öğrenmediğini motifleri zor bulduğunu, oyalayıcı zaman alan bir işlem olduğunu söylediklerini aktarmıştır.

Tüm evlerde dokuma tezgâhların olduğunu, çok yakın bir zamanda tezgâhların kaldırıldığını 40 yaş üstü kadınların hemen hemen hepsinin dokuma bildiğini Genelde küçükken annelerimizi izleyerek öğrendik Kumaşların dört mevsim boyunca dokunabildiğini, ihtiyaca göre herkesin hanelerinde kendilerinin ürettiğini top olarak istiflendiğini aktarmışlardır.

4.10. Geleneksel Pomak Kadın Giyim Kültürünün Ve Pomak Kadın Giyim Kültürünün Aktarımında Kadının Rolü

Geleneksel kadın giyim kuşam kültürünün aktarılmasında olduğu gibi Pomak kadın giyim kuşam kültürünün aktarılmasında kadının rolü tartışmasız olup aslına bakıldığında kadın erkek fark etmeksizin üretiminden, tasarlanmasına, bulundukları bölgelere kültüre has saklama tekniklerine saklanması sandıklanmasına yine gelecek nesillere aktarılacak üzere üretilmesi de göz önüne alındığında kadının kaçınılmaz bir üstünlüğü, emeği olduğundan söz edebiliriz.

Geleneksel Pomak kadın giyimini baz aldığımızda; yapılan görüşmelerinde neticesinde:

Göçlerin ardından erkeklerin daha çok şehir merkezine çalışma, alışveriş vs. amaçlı gittiği, kadınların genelde köyde kaldığı tabi bu durum günümüz için farklı durumda, erkekler bu anlamda yerel halkla daha önce ve çok etkileşime geçmiş bu durumda kültürel etkileşim giyim konusunu baz alırsak geleneksel erkek giyimi kadın giyime görece daha önce etkilemiştir. Erkeklere nazaran köyde daha fazla vakit geçiren kadınların geleneksel

giyim kuşamın kültürel etkilenmen son döneme kadar daha az etkilendiğinden gündelik hayatında göçtüğü yerlerin yansımalarını taşıyan gündelik giysilerini daha geç terk etmişlerdir. Yine kadınlar günlük kullanıma ait geleneksel giyim kuşam parçalarını üretiminde ki kumaşı dokuyarak günümüze kadar da dokumaya devam ederek, geleneksel giyim takımını göçün ardından da üretmeye devam etmiş, göçüp geldiği kültürün mirasını burada da devam ettirmişlerdir. (Koç vd.,2007; 793-808)

Çanakkale Biga Pomaklar Derneği ve Biga İlçesi Işıkelî Köyünde ikamet eden toplamda 17 kişi ile görüşme sağlanmış bu kültüre ait kadınlar yukarıda isimleri belirtilen kişilerle benzer doğrultuda beyanlarda bulunmuşlar fakat ses kaydı yaptırmak yine isimlerinin paylaşılmamasını talep etmişlerdir.

Pomak geleneksel kadın giyim kültürünün sosyolojik dönüşümü ve Pomak kadın giyim kültürünün aktarımında kadının rolüne yönelik saha çalışmasında kişilere çeşitli sorular yöneltilmiş olup kişilerden elde edilen veriler şu şekildedir:

Kaynak kişi İ. Ç. (58) verdiği bilgilere göre;

“Düğün nişan gibi etkinliklerde 11 parça olan bu kıyafeti en yeni haliyle giyiyorlar, bütün kış genç kızlarımız üzerindeki boncukları işlemeleri dizerek onları oluşturlar sonra düğünlerde giyerler, normal hayata döndükleri zaman sadeleşmiş halini, karpa yani başörtüsünü kullanmazdı, cepkeni kuşağını kullanmazdı günün şartlarına göre en kolay haliyle sadeleştirerek giyerdi, 11 parçadan sadece 5- 6 parçasını kullanırdı yani azaltarak kullanırlardı. Düğünler genelde köylerde yapılmıyor, gençler genelde şehir merkezlerinde, köylerde artık yaşlı kişiler kaldı, genç nesil dediğimiz kesim şehirlere akın etti bu sebeple düğünlerini de şehirlerde ki salonlarda yapmaktadırlar bu salonlar da yapılan düğünlerde nişanlarda ara ara bu elbiselerini giyiyorlar bizde elimizdeki bu elbiseleri ara ara kiralık verebiliyoruz.”

Kaynak kişi N.K. (70) verdiği bilgiler şu şekildedir:

“Ben bu köyde doğdum buraya gelin geldim, farklı Pomak köylerinden gelin gelen var. Örf olarak giyim olarak adetlerimiz aynı. Geleneksel giysilerin yapımını ve işlemelerini annelerimizden öğrendik. Göyneğe riza diyoruz, cepkene salta diyoruz, fesin

hem Türkçesi hem Pomakça fesdir. Eskiden çember kullanılmıyordu, karpa ve fes takılıyordu, yenide bu çemberleri takıyoruz. Başörtünün üzerine yapma çiçek takıyoruz oda boncuklu, kiçinka dediğimiz. Önceden herkes işlemeleri biliyordu gençler yapamıyorlar, gençler alınmadığı için yapmıyor, biz şimdi birer kat çocuklara hatıra olarak yapıyoruz. Önceden herkes kendisi yapıyordu. Kumaşları kendimiz yapıyoruz. Salta koyunyününden kendimiz dokuyoruz. Önceden hepimiz kendi dokuyordu, şimdi satın alıyoruz. Hepimiz dokuma biliyoruz, hepimizin evinde kumaş dokuma tezgâhı vardı uzunluğu 2 metre eni 90 cm kumaş dokuyorduk. Herkes evinde kendi kumaşını dokuyordu. Bütün kadınlar hem kumaş dokumayı, boncuk işlemeyi biliyordu. Giysileri yaparken genelde köyümüzde birbirimizin evlerinde toplanırız. Köyümüzde 15 senedir köy kahvesi var çocukluğumuzda da vardı, biz hep toplanırdık, önceden evlerde toplanırdık, şimdi kadınlar kahvemizde her akşam toplanıyoruz kim evde işini bitirirse oraya gidiyor, çay kahve yapıyoruz muhabbet ediyoruz, şimdi ramazan olduğu için oruç tutuyoruz, sonra yine toplaşırız. Giysileri yapmak için malzemeleri genelde Bulgaristan'dan geliyordu, bazen de Biga'dan alıyorduk.”

“Geleneksel giysileri sadıklarda saklıyoruz ayrı ayrı sarıyoruz, kararmasın diye işlerin arasına ince çember koyuyoruz. Çeyizlerimizde geleneksel giysileri eskiden daha çok yapıyorduk şimdi yapmıyorlar, Pomak çorabı, çetiği Pomak işleri dokuma yapardık şimdi hazır alınıyor kapıya mendil yapıldı kilim dokunurdu, şimdi yapan dokuyan yok, kızlar kasabada alıyor git gide bu işler azalıyor. Kıyafetle tam takım herkesin çeyizinde vardı. Kız çocukların erkek çocukların çeyizinde de vardı. Pomak kültüründe erkeklerin rolüne ilişkin ise; Önceden erkekler daha kısıtlardı ama şimdi yok, erkeklerden önce kadınlar kaçıyordu, konuşmazdık hep saklanırdık, evlenmeden önce hiç görüşmezdik, şimdi daha rahatız, önceden seni bir erkekle konuşurken görseler ayıplarlardı şimdi artık yok.”

Resim 29. Geleneksel Pomak giysili oyuncak örnekleri Kaynak: Biga (Işıkeli köyü, N.K.)

Geleneksel Pomak kadın giyiminin yörede yaşayan kadınlar tarafından oyuncak bebeklere uyarlandığı kaynak kişiler ile yapılan görüşmelerde tespit edilmiştir. Bu bebekler, yörede yaşayan kadınların bir araya gelip vakit geçirdikleri zamanlarda ortaya çıkardıkları aynı zamanda geçim kaynağı elde ettikleri bir el işi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yörede Pazar yerlerinde satışı yapılan bu bebekler günümüzdeki malzeme, kumaş vb. kullanılarak elde dikilerek yapılmakta olup, giysilerin geleneksel Pomak kadın giysilerine biçim, renk, aksesuar ve tasarım olarak benzer oldukları ancak malzeme ve kumaş olarak farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Geleneksel Pomak giysili oyuncak bebek yapımı kadınla arasında oldukça popüler hale gelmiş ve bu şekilde kültürel miraslarını da yaşatmayı başardıkları ve gelecek nesillere bu şekilde aktarabilecekleri aynı zamanda Pomak kültürünü tanıtımını sağlayabilecek bir yol olarak benimsedikleri de görülmektedir.

Görüşmelerden de özetle Pomak kadınların geleneklerine sınıksız bağlı olduğunu gözlemlemekteyiz, kültürün tüm yansımaları gibi giyim konusunda da geleneksel özelliklerini yansıtmaya devam etmiş göçüp geldikleri kültürel değerlerinin izlerini taşımışlardır.

4.11. Geleneksel Pomak Kadın Giyimin Kültürünün Günümüzdeki Durumu Ve Küreselleşmenin Etkisi

Pomak geleneksel kadın giyim kuşam kültürünün günümüzdeki durumuna yönelik saha çalışmasında kişilere çeşitli sorular y nelti mi  olup kişilerden elde edilen veriler  u şekildedir:

Kaynak kişi  .   (58) verdiği bilgilere göre;

“Geçmişte benim do du um zamanlarda, çocukluk yıllarımda gördüğüm kadarıyla annelerimiz, bacılarımız, genç kızlar köyün gençlerin hepsi giyiyorlardı, günlük hayatta, bayramlarda d   nlerde, devamlı bu elbiselerle dola ıyorlardı. Günlük hayatlarında devamlı kullanıyorlardı bu 1985’li yıllara kadar sürdü, 85’li- 90’lı yıllardan sonra artık kıyafetleri sandıklara attılar.  ehirle me modernleşme sebebiyle terk ettiler günlük hayata geçtiler daha sonra bunları s s eşyası veya hatıra olarak sakladılar.  uanda d   nlerde, bayramlarda kına gecelerinde kullanılmaktadır. D   nler genelde köylerde yapılmıyor, gençler genelde  ehir merkezlerinde, köylerde artık ya lı kişiler kaldı, genç nesil dediğimiz kesim şehirlere akın etti bu sebeple d   nlerini de şehirlerde ki salonlarda yapmaktadırlar bu salonlar da yapılan d   nlerde ni anlarda ara ara bu elbiselerini giyiyorlar bizde elimizdeki bu elbiseleri ara ara kiralık verebiliyoruz. Geleneksel giysiler kadınlar tarafından sandıklarda korunuyor. Gelin  eyizlerinde bulunan sandıklarda  eyizlerin içinde hatta pamuklu bezlerin içine sararak koruyorlar, çıkardıkları zaman tek tek açıyorlar hepsini ayrı ayrı sarıyorlar bu şekilde koruyorlar aralarına naftalinde koyuyorlar tam olarak bilmiyorum.

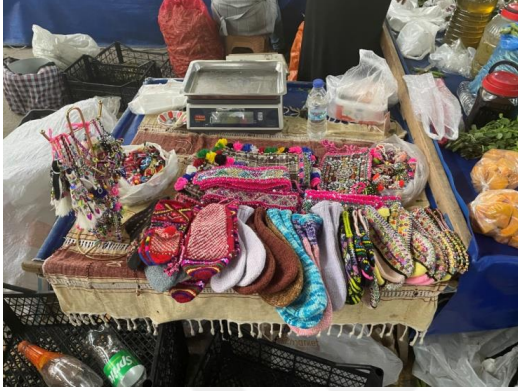
Bulgaristan’da g rd   m zde kar ıla tırdı ımız zaman biraz farklılık var, bizler 1882 yıllarında gelmi iz 1882 yılından günümüze kadar bizdeki kıyafetler de i memi  bunu  urdan anlıyoruz etkinliklerimize Bulgaristan’dan folklor grupları getiriyoruz sizin elbiseleriniz eski ilk bizler Bulgaristan’a gittiğimizde görüyoruz daha sadele mi  mesela o cepken karpa yine aynı i  elbise biraz daha değişik onları bira daha farklı görebiliyoruz.”

Kaynak kişi 2. (70) verdiği bilgilere göre;

“Geçmişte hep bu kıyafetleri giyiyorlardı bayram geldiği zaman düğünlerde, günlük hayatlarında da bahçeye tarlaya giderken takım olarak giyiyorlardı. Bende bu kıyafetlerle orak biçmiştim, şimdi kıyafetlerimizi düğünlerde kına gecelerinde giyiyoruz. Günümüzde giysiler sadece özel günlerde kullanılıyor, gençliğimizde günlükte kıyafetleri giyiyorduk. Genç kızlar kıyafetleri tam takım giyiyorlar; kadınlar sadece kuşak ve mendili bağlıyorlar. Eski kıyafetlerin üzerinde başka pullar var. Yeni olanlarda naylon pullar var; kıyafetlerin üzerindeki motifler aynı, ama o eski boncukları malzemeleri bulamazsın, eski örnekleri yapamıyorlar. Hidrellezde şimdi gençler yok toplanmıyoruz, eskiden toplanırdık salıncak bağlardık herkes sallanırdı o gün, şimdi bayıra gidiyoruz oğlak alıyoruz çevirme yapıyoruz kıyafetleri giymiyoruz, köyde artık düğün olmuyor bazen kına gecesi yapıyorlar. Zaten köyde genç kalmadı bu etkinlikleri yapacak yok, bayramlarda bir araya geliyoruz, bayramda eskiden giyiniyorlardı 5 gün bayram yapıyorlardı kızlar oğlanlar birbirine bakıyorlardı şimdi yok, sabahtan akşama kadar 5 gün bayramdaydık, erkekler bize şeker atıyordu bu beğendim demektir, kızlar oynarken beğendiği kıza şeker atardı, oynarken yine beğendiği kıza ayna tutardı, önceden şimdikinden daha güzelmiş şimdi bu telefonlar çıktı her şey bitti. Eskiden toplanırdık böyle maniler söylerdik. İfadelerini içeren bayanları bulunmaktadır. Eskiden düğünler kıyafetler sürekli hem günlük hayatta hem de düğünlerde giyiyorduk, düğünlerde bayramlarda yeni olanı giyerdik.”

Giyim sosyolojisi perspektifinden bakıldığında, Pomak kadınlarının geleneksel giysileri, onların kültürel kimliğini, tarihsel bağlarını ve toplumsal statülerini yansıtan önemli bir simge olarak karşımıza çıkar. Tezde de belirtildiği gibi, bu giysiler sadece birer kıyafet değil, aynı zamanda bir kimlik ifadesidir. Bu noktada, giyimin kültürel mirasın aktarımında nasıl bir rol oynadığı, Pomak kadınlarının bu giysileri koruyarak ve özel günlerde kullanarak kimliklerini nasıl muhafaza ettikleri üzerinde durulması önemlidir. Küreselleşmenin giyim kültürü üzerindeki etkisi, yerel ve geleneksel kıyafetlerin yerini modern ve küresel modanın almasıyla ortaya çıkar. Tez de ele alındığı gibi, küreselleşme ile birlikte geleneksel Pomak giysileri günlük hayattan çıkmış ve sadece özel günlerde kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum, giyim sosyolojisi açısından, geleneksel kıyafetlerin modern toplumda nasıl bir dönüşüm geçirdiğini ve bu dönüşümün kültürel kimlik üzerinde nasıl bir etki yarattığını anlamak açısından önemlidir. Pomak giysileri, özellikle düğün ve bayram gibi özel günlerde giyilerek, bu topluluklar içinde bir statü göstergesi haline gelmiştir. Bu, giyimin sadece bir örtünme aracı değil, aynı zamanda sosyal hiyerarşinin bir

yansıması olduğunu gösterir. Pomak topluluğunun göçleri, onların giyim kuşamında da değişiklikler yaratmış ve bu değişiklikler, onların yeni kültürlerle nasıl etkileşimde bulunduklarını göstermiştir. Bu noktada, giyim kültür mirasın aktarımında nasıl bir rol oynadığı, Pomak kadınlarının bu giysileri koruyarak ve özel günlerde kullanarak kimliklerini nasıl muhafaza ettikleri üzerinde durulması önemlidir.

Resim 30.. Biga ilçesi semt pazarında Geleneksel Pomak çorapları Kaynak: (Işıkeli köyü, N.K.)

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Çanakkale İlinde yaşayan özellikle Biga İlçesi Işıkelî Pomak Kadınlarına ait giysiler ile e Biga Pomaklar Derneğinde bulunan Kaynarca ve Elmalı köylerinden temin edilen Pomak geleneksel kadın giysilerinin incelenerek geleneksel giyim kuşam özellikleri analiz edilmiş, günümüze gelene kadar ki süreçte küreselleşme faktörünün etkisiyle sosyolojik dönüşümü değerlendirilmiş geleneksel Pomak kadın giyim kültürünün aktarımı ve kadının rolüne ilişkin kişilerin görüşlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu hedef çerçevesinde araştırma verilerinden aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Örneklem grubuna ait demografik özelliklerine ilişkin sonuçlar:

- Örneklem grubunun çoğunluğunu 50 yaş ve üzeri Pomak kadınlarının ağırlıkta olduğu katılımcıların medeni durumlarının ise çoğunlukta evli olduğu tespit edilmiştir. Eğitim düzeyleri incelendiğinde, okuryazar, ilköğretim mezunu olanların katılım oranının yüksek olduğu belirlenmiştir.

Biga ilçesi geleneksel Pomak kadın geleneksel giyim kuşamının özellikleri açısından sonuçlar:

- Biga Pomaklar Derneğinde bulunan Elmalı ve Kaynarca köyleri ile Işıkelî köyünde bulunan geleneksel Pomak kadın giyimine ait giysiler incelenmiş, Işıkelî köyünde bulunan 3 adet giysi parçası ve Biga Pomaklar Derneğindeki 1 takım kıyafetin 11 parçadan oluştuğu her birinin sıra dikkat edilerek giyildiği belirlenmiştir.
- Yapılan ön araştırma sonucu Çanakkale bölgesi Pomak kadınlarının kına gecelerinde günümüzde genellikle kumaş üzerine pullu parlak kumaşlardan dikilen şalvar buluz takımı giyildiği, Biga Pomak kadınlarının geleneksel takım kıyafetlerinin giyildiği bilgisine erişilmiştir.
- Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler neticesinde iç giyimde Riza olarak adlandırdıkları Pamuklu kumaştan dikilen, uzun kollu ve bol kesimli yakada işlemeleri bulunan bir giysi giyildiği sonucuna ulaşılmıştır.

- Araştırma katılımcılarıyla yapılan görüşmelerde; İç çamaşırı olarak rızanın içine ninelerinden öğrendiklerine göre, pamuklu ip aldıklarını kendilerini dokuyarak elleri ile diktikleri uzun paçalı don şeklinde eliyle iç çamaşırı giydikleri bilgisine erişilmiştir.
- Dış giyim parçaları entari, salta bu giysilerin tamamlayıcısı olarak başta oyallı Karpa adı verilen başörtüsü, belde Pakolini ve kuşak, kollara Rakaynisa adı verilen kolluk özel günlerde ek olarak sinse adı verilen boyna takılan boncuk ve fes kullanılmakta, ayağa ise, Papuse adı verilen çorap ve Papuse giyilmektedir.
- Dış elbise günümüzde özel günlerde kullanılan kaynak kişilerden elde edilen bilgilere göre yaklaşık 40 yıl öncesine kadar gündelik yaşantılarında kullandıkları 1800'lü yıllara ait giysi parçasının Pomak kültüründeki adı entari olarak adlandırılan dış elbisedir. Pamuklu kumaştan üretilmiş olup siyah zemin üzerine pembe, krem, mavi el işlemeli desenlerden oluşmaktadır. Katılımcıların aktarımı doğrultusunda günümüze aktarılırken herhangi bir değişikliğe uğramadığı tespit edilmiştir.
- Cepken, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre salta olarak adlandırılmakta olup entarinin üzerine giyilen 40 yıl öncesine kadar gündelik yaşantısında kullandığı giysi parçasıdır. Pamuklu dokuma kumaştan üretilmiş olup siyah zemin üzerine pembe ve kırmızı ağırlıklı, krem, pembe, mavi, sarı, kırmızı, yeşil boncuklardan el işi süslemelerden oluşmaktadır. Katılımcıların aktarımı doğrultusunda günümüze herhangi bir değişikliğe uğramadığı aktarılırken tespit edilmiştir.
- Başörtüsü, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre Karpa olarak adlandırılmakta olup genellikle evli kadınların yaklaşık 40 yıl öncesine kadar gündelik yaşantısında kullandığı giysi parçasıdır. Pamuklu dokuma kumaştan üretilmiş olup krem zemin üzerine pembe ve kırmızı ağırlıklı krem, sarı yeşil, mavi el işi süslemelerden oluşmaktadır. Katılımcıların aktarımı doğrultusunda günümüze aktarılırken herhangi bir değişikliğe uğramadığı tespit edilmiştir.
- Kuşak, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre Pokaloni olarak adlandırılmakta olup entarinin üzerine takılan 40 yıl öncesine kadar gündelik yaşantısında kullandığı giysi parçasıdır. Pamuklu dokuma kumaştan üretilmiş olup siyah zemin üzerine pembe ve kırmızı ağırlıklı, krem, pembe, mavi, sarı, kırmızı, yeşil boncuklardan el işi süslemelerden oluşmaktadır. Katılımcıların aktarımı

doğrultusunda günümüze aktarılırken herhangi bir değişikliğe uğramadığı tespit edilmiştir.

- Boncuk süs, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre sinse olarak adlandırılmakta olup entarinin üzerine takılan genellikle özel günlerde kullandığı giysi parçasıdır. Farklı birçok renkten oluşan genellikle yörede yaşayan kadınlar tarafından üretilmekte, katılımcıların aktarımı doğrultusunda günümüze aktarılırken herhangi bir değişikliğe uğramadığı tespit edilmiştir.
- Başlık, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre fes olarak adlandırılmakta olup entarinin üzerine takılan 40 yıl öncesine kadar gündelik yaşantısında kullandığı giysi parçasıdır. Pamuklu dokuma kumaştan üretilmiş olup metal bir zemine ek olarak üretilmiş, siyah, krem, pembe, mavi, siyah el işi süslemelerden oluşmaktadır. Katılımcıların aktarımı doğrultusunda günümüze aktarılırken herhangi bir değişikliğe uğramadığı tespit edilmiştir.
- Kolluk, kaynak kişilerden elde edilen bilgiye göre Rakaynisa olarak adlandırılmakta olup entarinin kol kısmına takılan 40 yıl öncesine kadar gündelik yaşantısında kullandığı giysi parçasıdır. Pamuklu kumaştan üretilmiş olup pembe ağırlıklı olarak krem, pembe, mavi, siyah boncuklardan el işi süslemelerden oluşmaktadır. Katılımcıların aktarımı doğrultusunda günümüze aktarılırken herhangi bir değişikliğe uğramadığı tespit edilmiştir.
- Dış elbise formatında olan ferace olarak adlandırdıkları giysi parçası günümüzde halen bilinmekte olup köyün 75 yaş üstü kadınlarında gözlenmiştir. Günümüzde pardesü adı verilen dış giyim parçasının daha hafif, taşınması ve kullanımı açısından kolay olduğu yine daha ucuza mal olduğu bilgisine erişilmiştir.
- Çocuk kıyafetleri kendisine sorulduğunda etek, fistan ve salta şeklinde yine renkli ve boncuk işlemeli olacak şekilde olduğunu erkek çocukların ise siyah beyaz pantolon göynek şeklinde olduğunu aktarmıştır.

Biga ilçesi geleneksel Pomak kadın giyim kültürünün aktarımında kadın rolüne ilişkin sonuçlar:

- Çanakkale Pomak kadınlarının kadınların geleneksel giysilerini genel olarak günlük yaşamlarında kullanmadıkları ancak, Biga İlçesindeki Pomak kadınların geleneksel giysilerini düğün, bayram gibi geleneksel törenlerde kullanmaya devam ettiği gözlenmiş, Çan ve Gelibolu İlçelerindeki Pomak kadınların geleneksel giysilerinin çok az sayıda özellikle bazı yaşlı kadınların sandıklarında saklayarak günümüze

taşıdıkları gözlenmiştir. Pomak kadınlarının geleneksel kıyafetlerinin çok fazla işleme ve pullu süslemeye sahip olduğu göz önüne alındığında pullu olan giyim parçalarının yıkanmadığını eskidiğinde günlük kullanıldığını yeni olanın özel günlerde kullanıldığını, diğer riza iç çamaşırı gibi pulsuz parçaların sabunla yıkandığını beyan edilmiş, beyaz renkteki parçalarında kazanlarda kaynatılarak yıkandığını belirtmiştir. Bu duruma bakıldığında üretimi kolay olan malzemelerin aksine üretimi daha zor koşullardan geçen giyim parçalarının temizliğinin de daha özenli ve dikkatli olduğu gözlenmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Pomak kültürünü yansıtan geleneksel giyim parçalarının temizliğinin de kültürel akarımı açısından Pomak kadınlarının özverili tutumları dikkat çekmektedir.

- Pomak kadınlarının geleneksel giyim parçalarını saklama hususunda uyguladığı işleminin ise arasına naftalin koyduklarını sonrasında çuval içerisinde takım halinde sakladıklarını beyan etmiştir. Bu doğrultuda kadınların özellikle de günümüzde bu saklama işlemini büyük bir titizlikle yerine getirmesi kadınların Pomak geleneksel giysilerin aktarımındaki önemini vurgulamaktadır.
- Biga İlçesinde yaşayan Pomak kadınların geleneksel giyim parçalarını 1990'lı yılların başına kadar kendilerinin dokuduğu, yine kendilerinin işlediği bilgisine erişilmiş hemen hemen her kadının bir takım kıyafete sahip olduğu bilgisine erişilmiştir.
- Dokuma tezgâhlarının kısa bir süre öncesine kadar hemen hemen her evde kurulu olduğu fakat günümüzde kumaş, süsleme parçalarına ulaşımın daha kolay olması ve dokumanın genç nesile aktarılamaması sebebiyle dokuma tezgâhlarının kullanılmadığı, yalnızca bir örneğinin köy kültür odasında sergilendiği bilgisine erişilmiştir.
- 1990'lı yılların başına kadar Pomak geleneksel kıyafetlerin anneden kızı öğretildiğini günlük yaşantılarında özellikle köy hayatında kullandıkları aktarılmıştır.
- Günümüzde Pomak kadınlarının özellikle köy gündelik yaşantılarında şalvar ve üzerine çeşitli desenlerde basma diye bilinen pamuklu kumaşlardan yapılmış yakası süslemeli uzun kollu bluzlar giyilmekte yaşlılar genelde önleri çitçitli pamuklu kumaşlardan dikilen bluzlar giymekte olup sosyal hayatlarında üzerine feracelerini kullanmaktadırlar. Biga İlçesinde yaşayan Pomak kadınlarında özellikle de son

dönemde aynı şekilde giyindikleri ek olarak önlüklerini kullandıkları Biga Pomak kadınların küresel değişime daha dirençli olduğu bilgisine erişilmiştir.

- Biga Pomak Kadınları ile yapılan görüşmelerde geleneksel giyim malzemelerinin ilk göç ettikleri zamanlarda Bulgaristan bölgesinden geldiği bilgisinin büyükleri tarafından aktarıldığını sonrasında uygun ürünlerin Biga İlçesinde kurulan pazardan edindiklerini yine önceleri kullanılan süsleme malzemelerinin cam boncuk, kumaş ve ipliklerin orijinal olduğunu belirtirken günümüzde bu malzemelerin genellikle plastik ve orjinlini taklit nitelikteki malzemelerden oluştuğunu belirtmişlerdir.
- Biga Pomak kadınların geleneksel kıyafetlerinin siyah zemin üzerinde ağırlıklı olarak pembe, kırmızı yeşil, sarı, mavi gibi canlı renkleri kullandıkları gözlenmiş renk tercihlerinin göç ettikleri atalarının yaşadıkları Bulgaristan da bulunan bölgedeki dağ çiçeklerinin renklerinden esinlendiklerini büyüklerinin kendilerine bu şekilde aktardığını ifade etmişlerdir.
- Çanakkale Pomak Kadınlarının göç ettikten sonra toplumsal değişim ve küreselleşmenin de etkisiyle giyim kuşam şekillerinin değiştiğini fakat Biga Pomak Kadınların geleneksel giyim parçalarını koruyarak günümüze taşımayı başardığı tespit edilmiştir.
- Kadınların Türkiye'ye geldikten sonra geleneksel giysilerini kullanmaya devam ettiklerini fakat günümüzde, gündelik işlerinde kullanım zorlukları, küreselleşme, moda algısı, üretim malzemelerine ulaşımın zorluğu ve maddi anlamda pahalı olması, yine takım kıyafetin üretiminin en kısa süre ile 6 ay gibi bir zamanda hazırlanması zamanla kullanmayı bırakmalarına sebep olmuştur.
- Yapılan ön araştırmada; Çan ve Gelibolu Bölgesinde yaşayan Pomak kadınların büyük çoğunluğunun halk giyimini oluşturan parçaları bildiği, fakat kendilerine ait giysilerinin bulunmadığı ve bildikleri birkaç giyim parçasının yaşlılar tarafından saklandığını belirtmişlerdir Biga bölgesinde yaşayan Pomak kadınların her birinin kendisine ait geleneksel giyim takımının olduğu, günümüzde gündelik yaşantılarında kullanmadıklarını bu sebeple sandık içerisinde boğalayarak kıyafetlerini koruduklarını aktarmışlardır. Yine Işıkelî kadınları ile yapılan görüşmelerde; özellikle 40-45 yaş üstü kadınların giyim takımını yapmayı bildiklerini halen kız, erkek çocukları için giyim takımını üreterek gelinlerine, kızlarına miras bırakarak geleneksel giyim takımının bir sonraki kuşağa aktarımını sağlanmamaktadır.

- Özellikle Biga bölgesinde yaşayan Pomak kadınlar geleneksel giysi takımlarını saklama konusunda bilinçli oldukları kız çocuklarına ve gelinlerine özellikle kına gecesi ve dini bayramlarda giymek üzere geleneksel takım kıyafetlerini yaptıklarını, yine çocukları içinde geleneksel motifleri barındıran geleneksel kıyafetler giydirerek geleneksel giyim kuşamın aktarılmasına ve bu bilincin canlı kalmasına katkı sağladıkları gözlenmiştir.

Biga ilçesi Pomak kadın giyimin kültürünün günümüzdeki durumu ve küreselleşmenin etkisine ilişkin sonuçlar:

- Pomak kadınlarının büyük çoğunluğunun geleneksel giysilerinin kültürel bir değer, miras olarak gördüğü, geleneksel giyim kuşam takımının bir sonraki kuşağa aktarımı konusunda endişeli olduklarını belirtmişlerdir.
- Katılımcı 4 ile yapılan görüşmede; 1970 doğumlu olduğu annesinin kendisini doğurduğu süreye kadar geleneksel takım kıyafetini giydiğini, aktardığını 1972 1973 tarihlerinden itibaren şalvar bluz giymeye başladıklarını öncesinde geleneksel kıyafetlerin herkes tarafından kullanıldığını, kullanım açısından daha kolay olması ve etkileşim içerisinde oldukları kültüründe etkisiyle moda olması sebebiyle bu geçişin olduğunu aktarmıştır. Geleneksel kıyafetlerin kullanıldığı dönemde kişilerin medeni durumu açısından da ip ucu verdiği örneğin bekâr kızların boncuklarını her gün taktıkları nişanlı olanların başlarındaki altınları takmaya başladığı evli olanların başlarına karpa takması gibi kısacası karşıdan gelen bir kadının giyim durumu medeni haline yönelik ip ucu verdiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu durum göz önüne alındığında Pomak kadın geleneksel giyiminin özellikle kadınların medeni durumu, yaşı gibi durumları hakkında bilgi sahip olunmasını sağlarken günümüzde bu durumun küreselleşmenin de etkisiyle artık bir veri sağlamadığı, öneminin kalmadığı bilgisine erişilmiştir.
- Kadınlarla yapılan görüşmeler neticesinde yas süreçlerinde yine atalarının geleneksel kıyafetleri üzerine feracelerini kullandıklarını, günümüzde ise günlük kıyafetleri ile yas süreci ritüellerini gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir.
- Yine el dokuması olan pulla işlenen heybeyi andıran çantaların artık günümüzde süs eşyası olarak kullanılsa da, önceleri yeni evli kadınların gezmeye giderken taktığı bilgisine erişilmiştir. Bu durum yeni evli kadınların medeni durumu

hakkında bizlere bilgi sunarken günümüzde sembolik bir çanta, süs eşyası olarak gelmiştir. Pomak kültürüne ait kadınlarla yapılan görüşmelerde artık yeni moda ürünlerin kendi ürettikleri giyim parçasının yerini aldığı yönünde olmuştur.

- Halk giysilerinin günümüzde kullanılmama nedenleri olarak; genç jenerasyonun modayı takip etmesi, kültürel değerlerle ilgili yeterli farkındalık oluşturulmadığından unutulması ve önem verilmemesi öncelikli görüşler olarak belirlenmiştir.
- Biga ilçesi merkezinde Çarşamba Günleri kurulan pazarda köylü pazarı kısmında isteyen köylü kadınların tezgah açtığı kendi ürettiği yiyecek, sebze, meyve ve el işi malzemelerini sergilemektedir. Burada dikkat çeken Pomak kültürüne ait geleneksel kültürünü yansıtan renk motifleri taşıyan patik, kemer oyuncak bebek anahtarlık, süs objeleri gibi ürünlerin pazarı ziyaret eden bu kültüre ait olmayan kişilere de dâhil olmak üzere ulaştığını, kültürün devamlılığı ve farkındalığı açısından önem taşımaktadır.

5.2. Öneriler

Araştırma sonuçlarından, küreselleşmenin tüm dünyayı etkisi altına aldığı günümüzde, geleneksel yaşamdan modern yaşama geçerken yaşanan hızlı değişim, geleneksel giyim kuşam malzemelerinin üretilmesinin maddi olarak pahalı olması aynı zamanda gündelik giyim kuşam ürünlerinin yaşam ömrünü tehdit ederek güncelliklerini yitirmelerine ya da özgün değerlerinin değişime uğramasıyla yozlaşmaya maruz kalmalarına neden olduğu, böylece kültürel değerlerinde geleceğe aktarılamayacağı anlaşılmaktadır.

Bu durum kültürel mirasları korumanın yetersiz kaldığını ve bilimsel çalışmalara olan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Giyim kuşam ürünlerinin orijinalliğinin korunması ve belgelenmesi açısından, alanında uzman kişiler tarafından doğru bir şekilde belgelenmesi için akademik çalışmaların arttırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Yunanistan ve Bulgaristan topraklarında beş yüz yıldan fazla geçmişe sahip Türk topluluklarının giyim kuşam biçimlerindeki çeşitliliği, yaşadıkları bölgelere göre biçim, süsleme ve kullanım özelliği bakımından kendine has özelliklerinin yanı sıra, göç ve kültürel etkileşimin senteziyle oluşan farklı giyinme kültürleriyle karşımıza çıkmaktadır.

Çanakkale ilinde gerçekleştirilen bu araştırmanın, Çanakkale ilinde yaşayan Pomak kadınlarının, giyim kuşam kültüründe bölgesel ve yöresel farklılıkların belirlenmesi ile kültürel miras ve literatüre katkı sağlanması gerekmektedir. Ayrıca bölgesel müzeler açılarak belgelenen giyim kuşam ürünlerinin sergilenmesi, kültür varlıklarının korunmasına katkı sağlayacaktır. Yörede orijinal giysi parçalarını günümüze kadar ulaştıran kişilerin, farklı kullanım amacıyla değerlendirmek üzere sakladıkları belirtilmiştir. Bu durum, halkın kültürel değerlerle ilgili yeterli farkındalığa sahip olmadığını düşündürmekte ve özellikle gençlerin konuya duyarlılığının artırılmasını gerektirmektedir. Gençler için temel eğitim programlarında konuya farkındalık oluşturacak çalışmaların yapılması, iller bazında kamu ve özel sivil toplum kuruluşlarının bu konuda halkı bilinçlendirecek etkinlikler düzenlemesinin ve bu kültüre ait toplulukların bir araya geldiği etkinlikleri düzenlenerek ya da etkinliklerin sayısı artırılarak yeni neslin farkındalığının artırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Giyim kuşam kültürüne katkı sağlamaya yönelik çalışmalar yapan göçmen kültür derneklerinin belediye/valilik/il özel idaresi gibi kamu kurumları ile koordinasyon içinde olması ve desteklenmesi bu çalışmaların sürdürülebilirliğini de artıracaktır. Moda tasarımı eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında, tasarımcı adaylarının kültürel temalardan esinlenerek koleksiyon hazırlamalarını sağlayarak, onlara kültürel öğelerin modern yaşamda kullanılabilirliğini benimsetmek, geleneksel ve modern arasında köprü oluşturmak ve tasarım kültürünü geliştirmek açısından önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdullah, Y. (2019). Küreselleşme Süreci ve Küreselleşmenin Yerel Kültüre etkisi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, 44, 422-436.
- Artun, E. (2006). Adana ve Osmaniye Halk Kültüründe Giyim-Kuşam Geleneği http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/erman_artun_giyim_kusam.pdf(Erişim tarihi: 15.08.2024)
- Artun, E. (2006). Adana ve Osmaniye Halk Kültüründe Giyim- Kuşam Geleneği", Halk Kültüründe Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu, 17.12.2006, Adana Çukurova Üniversitesi, Adana. 8-19
- Aslanoğlu, R.A. (2002). *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*. Ezgi Kitabevi: Bursa, 55
- Atabay, M. (2005). 1877-1950 Yılları Atrasında Çanakkale ‘ye Göçler, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı* 2005, 3(3), 92-107.
- Atasoy, F. (2005). *Küreselleşme ve Milliyetçilik*. Ötüken Yayınları: İstanbul.
- Aytmatov, C. (2001). *Gün Olur Asra Bedel*. Ötüken Yayınları: İstanbul.
- Balıkesir Kent Konseyi (2024). Web: Pomak Gastronomi Kültürel Miras Nesiller Arası Aktarım Buluşması <https://balikesirkentkonseyi.org/haber/pomak-gastronomi-kulturel-miras-nesiller-arasi-aktarim-bulusmasi.html> (Erişim tarihi: 15.08.2024)
- Biga Belediyesi (2024) Web: <https://www.biga.bel.tr/biga-tanitim/biga-tarihcesi> (erişim tarihi: 15.08.2024)
- Başaran, F. N. (1996). Çanakkale ili Biga ilçesi Pomak El Dokumaları ve Pomak Genç Kız Kıyafeti. Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE.
- Can, A. C. ve Şen, H. (1999). “Globalleşme”. http://www.canaktan.org/canaktan_personal/canaktan-arastirmalari/degisim/aktan-sen (Erişim tarihi: 15.08.2024)
- Çarpar, M.C. (2020). “Sosyolojide Nitelikli İki Desen: Fenomonolojik ve Etnolojik Araştırma”. *The Journal of Social Science*, 4(8), 689-704.
- Ellwood, W. (2002). *Küreselleşmeyi Anlama Kılavuzu*. Metis Yayınları: İstanbul.

- Gözler, K. ve Gezer, N.Z. (2016). *Yeni Çiftlik Köyü: Tarihi Ekonomisi Sosyal ve Kültürel Yapısı*. Ekin Kitabevi: İstanbul.
- Güzel, Ö. ve Kurnaz, H. A. (2023). Anadolu’da Kültürel Mirasını Koruyan Pomaklar: Sosyo-Kültürel Yaşantıları Üzerine Bir Araştırma. *Milli Folklor*, 18(137), 199-213. <https://doi.org/10.58242/millifolklor.1058925> (Erişim tarihi: 15.08.2024)
- Kan, K. ve Kanmaz, M. (2022). Küreselleşmenin Kültürel Boyutu ve Göçün Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (47), 59-73.
- Karabıçak, M. (2002). Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerinde Ortaya Çıkan Yönelim ve Tepkiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 113-116.
- Keyman, E. F. ve Sarıbay A. Y. (1998). *Küreselleşme, Sivil Toplum ve İslâm*. Vadi Yayınları: İstanbul.
- Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 219-230.
- Koç, F. ve Koca, E. (2014). Halk Giyim Kuşamının Yok Olmasına İlişkin Nedenler ve Koruma Altına Alınması Gerekliliğinin 5N1K Yöntemi İle Analizi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(2), 755-778, <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9274>. (Erişim tarihi: 15.08.2024)
- Koç, F. ve Koca, E. (2006). “Türk insanının cumhuriyet dönemi ile başlayan giyim kuşamda çağdaşlaşma süreci”. *Tekstil Maraton Dergisi*, 86, 42-53.
- Koç, F. ve Koca, E. (2007). *Geleneksellikten Modernliğe Geçiş Sürecinde Giyim Anlayışının Değişimi*. Prof. Dr. Taciser Onuk’a Armağan. Kültür Ajans Yayınlar: Ankara
- Koç, F. ve Koca, E. (2009). Geleneksel Giysi Tarzlarının Değişimi ve Türk Modasının Oluşumunda İstanbul, 7. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, 5-10.10.2009, İstanbul. 1-38

- Koç, F. ve Koca, E. ve Vural, T. (2007) Kùltùrlerarası Etkileşimde Giyim Kuşam. 38. *ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 10-15.09.2007, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara. 793-808.
- Korkmaz, M. ve Osmanoglu, C. (2019). Kùreselleşmenin Birey ve Toplum Hayatına Etkileri ve Din Eğitimi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 951-967.
- Koyuncu, A. (2013). Balkan Savaşları Sırasında Pomakların Zorla Tanassur Edilmesi (1912-1913). *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 33(33), 139-196.
- Köse, H. Ö. (2003). Kùreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü. *Sayıştay Dergisi*, (49), 3-46.
- Köşk Uğur, C.ve Özberk, Ç. (2017). Kùreselleşme ve Uluslararası Göç İlişkisinde Değişen Göçmen Algısı. *Researcher: Social Science Studies*, 5(8), 247-265.
- Kùltür Portalı (2024). Geleneksel Giyim-Kuşam – Burdur. Url: GELENEKSEL GİYİM-KUŞAM | Kùltür Portalı (kulturportali.gov.tr) (Erişim tarihi: 15.08.2024)
- Mahiroğulları, A. (2011). *Kùreselleşmenin Kùltürel Değerler Üzerine Etkisi*, Oran Baskın, *Kùreselleşme ve Azınlıklar*, (4.Baskı), İmaj Yayınevi: Ankara, 22
- Malcolm, B. (2001). *Fashion as Communication*. Routledge: London, New York.
- Poyraz, E. (2019). Pomakçadaki Türkçe Unsurlar. *Tehlikeli Diller Dergisi/Journal of Endangered Languages*, 15, 167-183.
- Ritzer, G. (1996). *McDonaldization of Society*. Sage Publication: London.
- Roland, R. (1998). *Kùreselleşme: Toplum Kuramı ve Kùresel Kùltür*, (Çev. Ü.H.Yolsal), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 188-200
- Saçılık, M. Y. ve Çevik, S. (2015). Pomak Yemek Kùltürünün Yaşayan İzleri: Bir Sözlü Tarih Çalışması. III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi, 04-05.04.2015, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın. 629-638.
- Sağlam, S. (2007). Kùreselleşmeye Yaklaşımlar. *Genç Sosyal Bilim Forumu AGORA*, 13(7).

- Şener, F. (2006). Eskişehir Yöresi Geleneksel Kadın Giysileri. *Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 229.
- Şimşir, B.N. (1968). *Rumeli'den Türk Göçleri Belgeler*. Türk Tarık Kurumu Yayınları Ankara, 255
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2024). Yaşayan İnsan Hazineleeri. Web: Geleneksel Giyim-Kuşam-Süslenme (ktb.gov.tr) (Erişim tarihi: 15.08.2024)
- Talas, M., ve Kaya, Y. (2007). Küreselleşmenin Kültürel Sonuçları. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (22), 149-162.
- Tunçer ,S Kadir,A ve Atay, B (2023) “*Cumhuriyetin 100. Yılında belde ve Köyleriyle Biga*, Sayda Yayınevi , Biga , 213-214
- Tomlison, J. (2004). *Küreselleşme ve Kültür*. (çev: A. Eker), Ayrıntı Yayınları: İstanbul.(Eserin orijinali 1999’da yayımlandı).
- Yılmaz, A. (2007). *Romantizmden Gerçeğe Küreselleşme*. Minima Yayıncılık: Ankara.
- Zengingönül, O. (2004). *Yoksulluk Gelişmişlik ve İşgücü Piyasaları Ekseninde Küreselleşme*. Adres Yayıncılık: Ankara.

EKLER
EK 1
GÖRÜŞME FORMU

Katılımcı bilgileri ve yörelerine ait giysilere ilişkin genel görüşleri

Adı Soyadı:
Doğum Yeri:
Medeni Durumu:
Öğrenim Durumu:
Mesleği:Emekli
Açık Adresi:
Ne Zamandan Beri Orada Oturduğu:
Görüşmenin Yapıldığı Tarih:

1. Geçmişte bu giysi(leri) kimler nasıl nerede ve ne amaçla kullanmıştır günümüzde kimler nasıl nerede ve ne amaçla kullanmaktadır
2. Özel günlere ait giyim biçimlerine ilişkin (düğün, şenlik, yas, örf, adet, gelenek, görenek vb.) Bilgiler:
3. Giysi(ler)kaç yılına ait olduğuna ilişkin bilgiler
4. Gündelik olarak geleneksel giysilerin kullanılma durumlarına ilişkin bilgiler:
5. Giysilerin anlamlarına ilişkin bilgiler:
6. Geleneksel giysi(ler) üzerinde değişikliklerin yapıp yapılmadığına ilişkin bilgiler:
7. Geleneksel giysileri nasıl muhafaza edersiniz, bu konuda büyüklerinizden öğrendiğiniz yöntem nedir?
8. Gündelik giysileriniz nelerdir?
9. Geleneksel ve gündelik giysilerinizin malzemelerini nasıl temin edersiniz, sizce günümüz ve geçmiş arasında bu konuda farklar var mı?
10. Geleneksel ve gündelik giysileriniz, nerede ve kimler tarafından dikilir?
11. Geleneksel ve gündelik giysilerde ve aksesuarlarda yaşın ve medeni durumun önemi ve etkileri nelerdir?
12. Sizce kadın ve erkek geleneksel giyimde kadın kıyafetleri ve erkek kıyafetlerinin aktarımı konusunda farklar nelerdir?

EK 2

ETİK KURUL İZİN FORMU

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği

Sayı : E-84026528-050.99-2400124255
Konu : Başvuru İncelenmesi

16.05.2024

Sayın Melike YAZGAN

Yürütücülüğünüzü yapmış olduğunuz 2024-YÖNP-0396 nolu projeniz ile ilgili Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komisyonu'nun almış olduğu 09.05.2024 tarih ve 07/27 sayılı kararı aşağıdadır.

Bilgilerinize rica ederim.

KARAR 27- Sorumlu yürütücülüğünü **Doç. Dr. Gülşah POLAT TURHAN**'ın yaptığı ve proje araştırmacısı **Melike YAZGAN** tarafından gerçekleştirilen “Küreselleşmenin Pomak Kadın Geleneksel Giyim Kuşamı Üzerine Etkileri (Çanakkale İli Biga İlçesi Işıkeli Köyü)” başlıklı araştırmanın, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komisyonu ilkelerine **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

